

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Karolin Tõnismäe

NÄIDIS-TEGEVUSKONSPEKTID KOOLIEELSE LASTEASUTUSE ÕPETAJATELE
EMAKEELEPÄEVA TÄHISTAMISEKS 6-7-AASTASTE RÜHMAS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: õpetaja Ilona Võiik
Kaasjuhendaja: õpetaja Tiia Krass

Tartu 2020

Resüme

Näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajale emakeelepäeva tähistamiseks 6-7-aastaste rühmas

Emakeelepäev on muutunud läbi aastate järjest tähtsamaks. Töö uurimisprobleemiks oli teada saada, kuidas näidis-tegevuskonspektid õpetajate hinnangul selle päeva tähistamisele kaasa aitaksid. Bakalaureusetöö eesmärk oli koostada näidis-tegevuskonspektid emakeelepäeva tähistamiseks 6-7aastaste rühmades, mille tulemusena aitaksid materjalid seda päeva sisukamalt tähistada. Töö raames valmis neli näidis-tegevuskonspekti. Näidis-tegevuskonspektide sobivuse välja selgitamiseks kasutati küsimistikku, millele vastas 26 koolieelse lasteasutuse õpetajat, kes on õpetanud varasemalt või õpetavad praegu koolieelikuid. Saadud andmeid analüüsiti kvantitatiivselt. Uurimistulemustest selgus, et koostatud näidis-tegevuskonspektid on eksperthinnanguid arvestades sobilikud 6-7aastaste lastega emakeelepäeva tähistamiseks ja eksperdid kasutaksid meeleldi näidis-tegevuskonspekte. Näidis-tegevuskonspektid, mida ekspertide ettepanekute alusel täiendati, pakuvad võimaluse lasteaias emakeelepäeva tähistades lastele olulisi keeleväärtusi tutvustada.

Märksõnad: emakeelepäev, õppematerjal, väärtuskasvatus

Summary

Sample Activities for Preschool Teachers to Celebrate Mother Language Day with 6–7-year olds

The importance of Mother Language Day has increased over the years. The research problem of the thesis was to find out, whether the prepared activities are suitable for celebrating the day in preschool teachers' opinion. The aim of the Bachelor's thesis was to create sample activities for celebrating Mother Language Day in the groups of 6–7-year olds more meaningfully. As part of the thesis, four sample activities were compiled. A questionnaire was used to find out the suitability of the sample activities. The sample consisted of 26 preschool teachers. Quantitative data analysis method was applied. The results of the research revealed that the prepared sample activities are suitable for celebrating Mother Language Day with children aged 6–7, the experts would willingly use sample activities. The prepared activities supplemented on the basis of expert proposals, offer an opportunity to introduce important language values to children when celebrating Mother Language Day in kindergarten.

Keywords: Mother Language Day, study material, value education

Sisukord

Resümee	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade	7
1.1. Väärtuskasvatus lasteaia	7
1.2. Väärtused lasteasutuses	7
1.3. Kõne areng koolieelikul	8
1.4. Emakeel kui väärtus	9
1.5. Eesti keel – meie emakeel	9
1.5.1. Allkeeled	10
1.5.2. Murded	10
1.5.3. Sünonüümid ja antonüümid	11
1.6. Mängu tähtsus lasteasutuses	12
1.6.1. Kõnearendusmängud ja nende tähtsus	12
1.6.2. Didaktilise mängu tähtsus.....	13
1.7. Õppematerjali koostamise alused	14
1.8. Tähtpäevade tähistamine koolieelses lasteasutuses	15
1.8.1 Emakeelepäeva tähistamine	15
1.9 Uurimiseesmärgid ja -küsimused	16
2. Uurimuse meetodika	16
2.1. Valim	17
2.2. Mõõtevahend	17
2.3. Protseduur	18
2.4. Andmeanalüüs	18
3. Ekspertanalüüsi tulemused ja arutelu	19
3.1. Taustainfo	19
3.2. Esimene uurimisküsimus	19

3.3. Teine uurimisküsimus.....	20
3.4. Kolmas uurimisküsimus.....	24
3.5. Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	27
4. Tänuõnad.....	27
5. Autorsuse kinnitus.....	27
<i>Kasutatud kirjandus.....</i>	29
<i>Lisad.....</i>	33
Lisa 1. Küsimustik lasteaiaõpetajale.....	33
Lisa 3. Tegevuskonspekt 1.....	42
Lisa 4. Tegevuskonspekt 2.....	59
Lisa 5. Tegevuskonspekt 3.....	71
Lisa 6. Tegevuskonspekt 4.....	79

Sissejuhatus

Kultuur kandub edasi ja areneb läbi keele. Keel pole mitte ainult suhtlusvahend, vaid on ka sotsiaalse identiteedi tähis. Keel kannab oma kasutamise ja mittekasutamise kaudu hoiakuid ja väärtusi. Väärtused on inimese kindlad põhimõtted, ideaalid, veendumused ja käitumisprintsiibid (Mitt, 2012). Kultuuripärandi edasiandmine põlvkonniti on hariduslik, kunstiline ja sotsiaalne protsess, mis aitab tagada rahvatraditsioonide kestmise. See aitab lastel liikuda teadmiste ja oskusteni erinevates ainevaldkondades. Kultuuri edasi andmine saavutab teatud sotsiaalse kompetentsuse, mis on laste isiksuse arengus fundamentaalse tähtsusega (Kalm, 2013).

Kultuur tugineb väärtustele, arusaamadele ja uskumustele, mis põlvkond põlvkonna järel kujundab inimeste käitumist. Sellel pinnal tekivad ka ühiskonnas seotud struktuurid, nagu suguvõsad, sotsiaalsed klassid ja kindlad institutsioonid, nagu väikelaste päevahoolitus ja koolisüsteemid (Almqvist, 2006). Ühtlasi on nende struktuuride ülesandeks kultuuri säilitada - hariduse ja kasvatuse ülesanne on oma kultuuri väärtusi järgnevatele põlvkondadele edasi anda ja neid meie pärimuse pärijateks teha. Laps tunnetab oma ümbrust terviklikult, seetõttu on oluline seda ka õpetada mitmekülgelt, andes ka informatsiooni oma paikkonna kultuuri kohta (Tigas, 2014, viidatud Käis, 1996 j).

Eesti rahvakultuur on talletanud meie esivanemate tarkused tulevaste põlvkondade jaoks muinasjuttude, vanasõnade ja muu rahvapärimusega (Mitt, 2012). Rahvakultuuri keelelise poole edasikandumine järgmistele põlvkondadele võiks tulla nii kodu kui ka lasteasutuse toel. Koolieelse lasteasutuse seaduses ütleb § 5.2, et „õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms. Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad“ (para 13).

Rahvuskultuuri ja omakultuuri edasiandmist haridusasutustes on uurinud mitmed magistrandid. On uuritud rahvuskultuuri väärtuskasvatuse osana lasteaias (Mosen, 2011) ja omakultuuri õpetamise võimalusi põhikoolis (Oselin, 2016; Laan, 2012). Rahvakultuuri säilitamist keelelise poole pealt on uuritud Mulgimaa lasteaiapäetajate hinnanguid tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses (Vainaru, 2016). Üsna uue tähtpäevana, alles aastast 1996 (riikliku tähtpäevana 1999. aastast) on meie kalendris emakeelepäev. Lühikesest tähistamisajast hoolimata on see tähtpäev saanud eestlaste hulgas kiiresti populaarseks ja tähistamist väärivaks. Moseni magistritööst selgub, et emakeelepäeva tähistamist lasteaias peavad lasteaiapäetajad oluliseks (Mosen, 2016). Tuginedes eelnevale, ei õnnestunud autoril leida ühtegi abimaterjali õpetajatele, kuidas emakeelepäeva tähistamine

sisukamaks muuta. Sobiv ja ekspertide poolt hinnatud materjal aitaks lastele selgitada, kui rikas on meie emakeel, ja õpetaks neid seda päeva ka hindama. Lisaks aitaks õppematerjal õpetajatel, eriti alustavatel õpetajatel, seda üritust sisukamalt planeerida ja ka aega säästa. Näidis-tegevuskonspektid, mida on analüüsinud ja ettepanekutega täiendanud eksperdid, pakuvad võimaluse, kuidas lasteaia emakeelepäeva tähistades lastele olulisi keeleväärtusi tutvustada.

Eelnevast lähtuvalt on uurimisprobleemiks, kuidas aitaksid näidis-tegevuskonspektid õpetajate hinnangul selle päeva tähistamisele kaasa. Uurimuse eesmärk oli koostada näidis-tegevuskonspektid emakeelepäeva tähistamiseks lasteaia 6-7-aastaste rühma lastele ja selgitada välja, kui võrd aitab koostatud abimaterjal saavutada koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas eeldatavaid tulemusi. Töö eesmärgi täitmiseks otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kui võrd hindasid lapsed abimaterjale katsetamise käigus?
2. Kui võrd hindasid eksperdid abimaterjali sobivust (meeldivus, jõukohasus, arutelu võimaldav, uusi teadmisi pakkuv, praktiliselt kasutatav)?
3. Milliseid muudatusi/ettepanekuid andsid eksperdid töö autorile ja kuidas abimaterjali nende põhjal parandati?

Näidis-tegevuskonspektide tegevused oli plaanis lasta ekspertidel läbi teha emakeelenädalal 2020, aga kuna just samal nädalal seoses Eesti Vabariigi valitsuse kehtestatud eriolukorraga enamik lasteaedu suleti või jäeti osalise koormusega tööle, tuli töö esialgset kava muuta ja autor otsustas eksperthinnangute kasuks. Uurimistöö sisaldab teoreetilist ülevaadet, metoodikat, eksperthinnangute tulemusi ja arutelu.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Väärtuskasvatus lasteaia

Väärtused pole sünnipärasead, kuid on inimese elu lahutamatu osa. Tõekspidamised, uskumused, väärtused on head ja õilsad omadused, mida arenedes ja kandes suudetakse elada rikkalikumat elu (Veisson & Kuurme, 2010). Aja jooksul võivad väärtused muutuda, kuid kindlas ajastus on väärtused, mille edasikandmine on kultuuri jaoks väga oluline.

Sõna „väärtus“ (inglise keeles *value*) pärineb ladinakeelsest sõnast *valere*, mis tähendab „väärt olema“ (Sutrop, 2009). Väärtused on keskne vaimne fenomen, mille abil inimkond, riik ja rahvus loodab jätkuda, kui ühe sugupõlve ajalik elu saab otsa. Väärtuste jätkumise kindlustamise viis on kasvatus, mille läbi antakse edasi kõik, mis on kogetud väärtuslikuks. Tuleviku näo määraks jääb see, mis on kasvatus käigus järgmiste põlvkondade jaoks ka väärtuslik (Kuurme, 2009).

Muutused nii hariduse valdkonnas kui ka traditsioonilises elulaadis ja maailmavaates on põhjustatud globaliseerumisest. Tänapäeval aitavad oma kultuuri tundmine ja mitmekultuurilisusega arvestamine lastel paremini oma minapilti kujundada, samuti kultuurilist identiteeti luua. Rahvusliku identiteedi olemasolu eeltingimuseks on, et indiviididel on võimalus kogeda omaenda rahvuse sümboleid, keelt, ajalugu, institutsioone, traditsioone ja muid selliseid väärtusi (Vasama, 2013). Üks võimalusi neid kogemusi saada on lasteaia tegevuste kaudu.

1.2. Väärtused lasteasutuses

Lasteasutuse kvaliteet ilmneb väärtustes. Sisehindamisel lasteasutuses analüüsitakse väärtuste kujundamist õppe-kasvatustsüklis. Olulist rolli mängivad lasteaia juhid, kes kvaliteedi tõstmiseks võivad motiveerida nii töötajaid pühendunumalt töötama kui ka lapsi paremini õppima, samuti on juhid meeskonnale eeskujuks väärtuste järgimisel ja väärtuskonfliktide lahendamisel (Peterson, Suur, & Öun, 2010).

Väärtuskasvatusega on läbi aegade tegelenud kõik haridusasutused. Riiklikul tasandil on Eestis süstemaatilist tähelepanu väärtuskasvatusele pööranud 2009. aastast Tartu Ülikooli juurde loodud Eetikakeskuse eestvedamisel. See tähendab laste heaolu ja turvalisuse toetamisele ning kiusamise ennetamisele, soodustades lastes ja peredes sallivust, hoolivust, austust ja julgust. (Haridus- ja Teadusministeerium, *s.a.*). Loodud on „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2015-2020“ jätkuprogramm, mille eesmärk on toetada rahvusele ja riigile oluliste väärtuste, nii moraalsete kui ka sotsiaalsete väärtuste püsivust ja arengut. Väärtusprogrammi jätkuprogramm (2015–2020) peatähelepanu on laste ja noorte

väärtuskasvatusel, et aidata kaasa nende kasvamisele loovateks, mitmekülseteks isiksusteks, kes suudavad edaspidi elus end täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus. Süsteemne väärtuskasvatus eeldab laiemat kokkulepet ehk mis on hariduse eesmärgid ja millist ühiskonda soovime kujundada (Tartu Ülikooli Eetikakeskus, *s.a.*). Loovat ja mitmekülget isiksust aitab kujundada ka heal tasemel emakeele valdamine, mis loob aluse tekstide mõistmiseks ja ladusaks suhtlemiseks.

1.3. Kõne areng koolieelikul

Suhtlemine on lapse arengu seisukohalt väga olulisel kohal. Suhtluses osalemiseks on lastel tugev motiiv – nad on sünnipäraselt uudishimulikud. Nad õpivad tundma innuga ümbritsevat esemelist keskkonda, püüavad õppida tundma kõiki inimesi, kellega kokku puutuvad. On oluline, et kõnekeskkonna mõju lapse kõne arengule oleks positiivne. Selle saavutamiseks peaksid last ümbritsema keelekultuuri omavad täiskasvanud, kes suhtlevad lapsega ning hindavad ta keelelist aktiivsust. Lapse kõne arengule ja lapsega suhtlemisele ebapiisava tähelepanu pööramine ning ümbritsevate inimeste kehv keeleoskus mõjuvad negatiivselt lapse keele ja psüühika arengule (Tuuling, 2010).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas 2008 on rubriigis „Keel ja kõne“ kirjas 6-7-aastase lapse järgmised keelelised oskused:

- 1) tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;*
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;*
- 3) suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;*
- 4) jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;*
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;*
- 6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;*
- 7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;*
- 8) hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;*
- 9) tunneb tähti ja veerib kokku 1–2-silbilisi sõnu, tunneb kirjapildis ära mõned sõnad;*
- 10) kirjutab joonistähedega 1–2-silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;*
- 11) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule (para 54).*

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektide koostamisel lähtus töö autor sellest, et iga konspekt aitaks saavutada vähemalt kahte õppekavas nimetatud tulemust. Õppematerjali koostamisel võttis töö autor arvesse ka ajalise mahu. Nimelt on laste vanusest lähtuvalt õpetaja kavandatud lõimitud õppe- ja kasvatustegevuste kestus 6–7aastastel 35 minutit (Peterson, 2009). Alushariduse pedagoogilise töö lähtekohaks on tegevus, mis kujuneb

väärtustatuks, kui laps mõistab oma tegevuse sisu ja tähendust. Seepärast peab lasteaia õpetaja andma tegevusele mõtte ja tähenduse (Brotherus, Hytönen & Krokfors, 2001).

1.4. Emakeel kui väärtus

Väärtused kujunevad just lapseõlves, seega on lisaks kodule ka lasteaial suur roll on laste isiksuste kasvamise toetusel (Sutrop, 2010). Väärtussüsteemi kuulub ka keel oma väärtustega, mis on kujunenud keskkonna mõjul. Samas on keskkonna kujunemine ise mõjutatud seal hinnatavatest väärtustest, seega on keel ja keskkond teineteist vastastikuselt mõjutanud (Valge, 2010a). Valge sõnul on Eestis „ (...) reaalelu pragmaatilisus vanad väärtused, kaasa arvatud demokraatlikud käitumismudelid suuremal või vähemal määral kõrvale tõrjunud (mõnel juhul pole neid tuntudki) või need on oma hinna kaotanud ning uusi pole leitud ega kohati ka otsitud“ (Valge, 2010a, lk 117)

Keeleväärtuste seisukohast pole tähtis arutleda, milline on hetkeseisul väärtuste üldine süsteem, vaid ärgitada võimalikult paljusid mõtlema laste keelekasvatuse vajalikkuse ning konkreetsete võimaluste üle. Olulisem on arutada, mis võiks luua tulemuslikuks keelekasvatuseks vajalikud eeldused, olgu selleks kas lasteaiaõpetajate asjakohane ettevalmistus või täiendusõppe järjepidevus või kirjanduse loetelu kaudu antud info allikatele, kust võiks laste keelekasvatuseks vajalikke teadmisi hankida. Võiks ka innustada eraettevõtjaid, ühendusi ja missioonitundelisi ja keeleteadlikke üksikisikuid välja mõtlema ning tootma emakeele tähtsuse mõistmist ning emakeeleoskuse arendamist soodustavaid lastele jõukohaseid keelemänge, korraldama keelevõistlusi (Valge, 2010a). Õppemäng annab võimaluse õpetada ja kasvatada lapsi jõukohase ja köitva tegevuse kaudu, mis on ka samaaegselt mängulises vormis (Tuuling, 2009).

1.5. Eesti keel – meie emakeel

Valge kirjutab: „Emakeelt ning selle alusel toimivat ühiskondlik-riiklikku kultuuriruumi tuleb mõista ka kui väärtust iseeneses. Eesti keel on väikseima mittedaarealise kasutajaskonnaga keel, milles on võimalik kogu tänapäeva maailmas vajalik suhtlus kaunitest kunstidest teaduse ja diplomaatiani“ (Valge, 2010a, lk 119). „Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas“ on toodud välja, et õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel tuleb järgida järgmist põhimõtet: “Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.” Valdkondade „Keel ja kõne“ ning „Eesti keel kui teine keel“ eesmärkides on keele väärtust samuti rõhutatud (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). On oluline, et lapsed õpiksid väärtustama ka emakeelt ja selle erinevaid tasandeid.

Eesti keelevaldkonna arengukava (2018-2027) eelnõus on keele väärtusloome juba pealkirjas olemas - „Keel loob väärtust“. Iga keele oskamine ja tundmine loob keelekasutaja jaoks väärtust, näiteks keelelise kuuluvustunde looja, tugevdaja ja hoidjana, rahvusliku ja ajaloolise mõtte talletajana oma eesmärkide saavutamisel kas Eestis või välismaal (Haridus- ja teadusministeerium, 2018a).

Juba lasteaias hakatakse lastele tutvustama nende suhet oma emakeelega ja keelekasutaja rolli keele loomisel. Kõne arengus on tähtis, et lasteaias on laps tõsiste definitsioonide abita aru saanud hääliku, silbi, sõna, vokaali ja konsonandi mõistest (Valge, 2010b). Eelmainitud detailid on olulised lugema ja kirjutama õppimisel, kuid emakeele eri tasanditega tutvumine ja keele mitmekesisuse mõistmine juba varases eas võiksid keelest kui väärtusest rääkides samuti jutuks tulla.

1.5.1. Allkeeled

Keeled jagunevad allkeelteks - paljudeks erinevateks variantideks, mis erinevad üksteisest mingil määral nii sõnavara kui ka grammatika poolest. Allkeeled on olulised, kuna see on iga keele suurim rikkus. Keel, milles on näiteks ainult üks allkeel, mis võib olla suuline argikeel, on vaesem kui mitme allkeelega keel. Iga keele suurim enesekaitse on allkeeled (Hennoste & Pajusalu, 2013).

Allkeeli saab jagada mitmel viisil. Igas ühiskonnas eristub ühelt poolt kõige olulisem allkeel, näiteks norminguline kirjakeel ja seda kasutavad tekstid: dokumendid, ajaleheudised, teadustekstid jm. Aga on ka allkeeli, milles norminguid ei ole ja mis seostuvad püsivalt erinevate keelekasutussituatsioonidega. Sellise jaotuse alusel saab tuua välja suulise ja kirjaliku keele, argikeele ja avaliku elu keele või paberil ja internetis liikuvate tekstide keele jne. Meie keele muudavad mitmekesiseks allkeeled, mis jagunevad vastavalt nende kasutajate sotsiaalsetele omadustele: inimese päritolu- ja elukoht, haridus, sotsiaalne seisund, sugu jm tegurid on suureks keele mõjutaks. Päritolust sõltuvad murded on need, mis aitavad säilitada inimestel lokaalset identiteeti (Hennoste & Pajusalu, 2013). Ka lapsed kuulevad keelekasutuses sõnu või konstruktsioone, mis neile võõrad võivad tunduda. Murrete kasutamisse ja säilitamisse tuleks positiivselt suhtuda ning lastele teada anda, et teistsugune keelekasutus ei ole vale, vaid väärtus omaette, see on keelerikkuse tunnus.

1.5.2. Murded

Keel on süsteem, mille ulatusliku süsteemi põhijooned võivad muutuda millekski tõeliselt uueks. Keel esindab massimõttelaadi, mida mõjutavad omakorda leiutised ja

uuendused (Whorf, 2010). Kuid keeled pole ka püsivad, need mitmekesisuvad ajaga pidevalt. Eesti erinevates paikades on keel olnud üsna erinev. Nimelt on Eesti keeleala liigendatud murreteks ja need omakorda paikkondlikeks murrakuteks (Viikberg, 2017).

Murded on rahvusvahelise nimetusega dialektid, mida uurib murdeteadus ehk dialektoloogia. Dialektiks nimetatakse mingi inimeste rühma keelt, näiteks jagunevad dialektid sotsiolektideks ehk sotsiaalmurreteks ning regionaalseteks dialektideks ehk kohamurreteks. Eestis saab jagada keeleala kahte erinevasse ossa: lõunaeesti murded ja põhjaeesti murded (Viikberg, 2017). Eestis mõistetakse murdena üksnes ajaloolisi kohamurdeid. Eesti kohamurded on tänapäeval valdavalt traditsioonilise dialekti staatuses, v.a Võru murre, millele püütakse (taas)luua kirjalikku traditsiooni ja oma normikeelt. Kohamurret seostatakse põhiliselt küla- ja talurahvaga, mitte linnaga. Kohamurre on madalamate sotsiaalrühmade keel ning selles puudub kirjatraditsioon. Keeled, mis on vananenud ega võimalda kõnelda kõigest, on madalama maine ja staatusega. Keele ja kohamurde erinevus ei ole üldjuhul seotud mitte keeleliste erinevustega, vaid sotsiaalsete, ajalooliste, kultuuriliste ja poliitiliste piiridega (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, & Viikberg, 2018). Tänapäeva globaliseeruvus ühiskonnas kipub kultuur ühtlustuma ja paikkondlik eripära kaotab järjest rohkem tähtsust. Osa murdekeelsetest väljenditest on tänu inimeste suuremale liikuvusele, kirjandusele ja internetile murdnud välja enda paikkondlikest piiridest ja saanud kõikide eestlaste keele osaks, rikastades meie keelt mitmekesisema väljendusega.

Hariduse ja kasvatuse ülesanne on oma kultuuri väärtusi järgnevatele põlvkondadele edasi anda ja neid meie pärimuse pärijateks teha. Laps tunnetab oma ümbrust terviklikult, seetõttu on oluline seda ka õpetada mitmekülgset, andes ka informatsiooni oma paikkonna kultuuri kohta (Tigas, 2014). Eestis on lasteaedu, mis on pühendunud paikkondliku murde säilitamisele ja õpetamisele, neid on nii Mulgi- kui Võrumaal. Väikese muredetaustaga piirkondade lastele murdeväljendite tutvustamine aitaks ka nendel osalistki murdekeelt sisaldavaid ette loetavaid ja suulises keeles kasutatavaid tekste, sh vanasõnu, muinasjutte, muistendeid, rahvajutte paremini mõista ja neid väljendeid omandades oma sõnavara suurendada.

1.5.3. Sünonüümid ja antonüümid

Vastavalt lapse eale suureneb ka tema sõnavara, seda mitte ainult uute mõistetega seotud sõnade, vaid ka sünonüümide arvel. Sünonüüme kuuleb laps ette loetavates kirjandustekstides, laia sõnavaraga inimestega suheldes, lastesaadetes. Et ta ise oskaks ja

Julgeks oma tavapärasest sõnakasutusest sünonüümidega laiendada, peab ta neid tundma ja rikast keelekasutuse väärtustama. Sõnavara laiendamiseks sobivad hästi õppemängud.

Sünonüümid on samatähenduslikud sõnad, näiteks *ütleva-lausuma*. Õppemänge mängides tuleb kasuks sõnavara suurendamise eesmärgil kasutada sünonüüme (jänes = haavikuemad jne) (Rööpman, 2016, viidatud Lovaas, 1998 j). On oluline, et lapse esmane sõnavara (nt *tegeva*-verb) rikastuks aja jooksul teiste, täpsemate sõnadega (*teeb lahti - avab*). Siin on sünonüümidega tegelemine kindlasti suureks abiks.

Antonüümid on vastandtäheandusega sõnad, näiteks *vana-noor* (Maikoid, 2013). Ka antonüümide leidmine ja nuputamine tekitab lastes põnevust ja panevad neid keele peale mõtlema. Laste keele arendamisel on kõnearendusmängud väga olulised.

1.6. Mängu tähtsus lasteasutuses

Koolieelsetes klassiruumides on mäng põhiliseks tegevuseks. Mäng on algatatud ja vahendatud nii lapse kui ka koolieelse lasteasutuse õpetaja poolt. Kui oskusi ja teadmisi õpetatakse nauditaval ja interaktiivsel viisil, näiteks mängu kaudu, on lapsed huvitatud ja mõistavad/säilitavad teavet paremini. Väikeste laste jaoks pole õppimine ja mängimine vastandlikud tegevused, vaid tegelikult on omavahel seotud (Open Society Foundations, 2019). Lasteaias suunavad õpetajad last pidevalt läbi mängu ja igapäevatoimingute kaudu arendama oskusi ja märkama, uurima ning kogema ümbritsevat maailma (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Mängud jagunevad ka erinevatesse liikidesse, üks osa neist on näiteks kõnearendusmängud.

1.6.1. Kõnearendusmängud ja nende tähtsus

Keele omandamine on üks tähtsamaid arengulisi protsesse inimeseks saamisel ja olemisel. Seega on oluline teada, et keele õpetamisel-omandamisel võib igasugune vägivaldne ja vale lähenemine lapse sotsiaalselt invaliidistada (Niiberg, Karu, Malva, Rajamäe, & Vaher, 2007), mida ei soovi ükski inimene ühelegi lapsele. Õpetades lastele teadmisi neile tuttavatest esemetest, nende omadustest, tegevustest, nähtustest, suunab õpetaja lapsi ümbritsevat tegelikkust uut moodi nägema. Lapse kõne tunnetusliku funktsiooni areng on tihedalt seotud lapse vaimse kasvatuses, tema tajude, mõtlemise ja tegevuse arenguga (Strebeleva, 2010a).

Uute tundmuste, teadmiste ja informatsioonide edasiandmiseks peab sõna avama iga eseme, tema omaduse ja kvaliteedi. Sõna, mida kasutab alguses täiskasvanu, hiljem laps, peab olema arusaadav, lahti mõtestatud ja kutsuma esile eseme või tegevuse vastavad

omadused. Iga sõna peavad toetama konkreetsete kujutlused, seega on kõne tunnetusfunktsioon vahetult seotud kõne tähendusliku külje arenguga ehk sõna tähenduse laienemisega (Strebeleva, 2010a). Kõne arendamise mängud arendavad laste sõnavara, fonemaatilist kuulmist ja õiget hääldamist, aitavad parandada kõnet (nt logopeedilised mängud), aitavad harjutada õigete grammatiliste vormide moodustamist, lisaks arendavad kõne arendamise mängud kõne sidusust (Tuuling, 2009).

1.6.2. Didaktilise mängu tähtsus

Lapse õpetamise ja mõjutamise üheks vormiks on didaktiline mäng. Mäng on lapse peamine tegevus. Didaktilisel mängul on kaks peamist eesmärki, mis õppekava omandamisel täiendavad ja kindlustavad tulemusi ja saavutusi:

- 1) õpetav osa, mida juhib täiskasvanu;
- 2) mänguline osa, mille nimel tegutseb laps (Strebeleva, 2010b).

Antud mänguliik on õppeviis, mida saab kasutada igasuguse õppematerjali omandamiseks individuaalses ja grupitöös (Strebeleva, 2010b). Didaktilist mängu tõlgendatakse kui mingisugust mängu, kus järgitakse kehtestatud reegleid. See on hariv tööriist, mis täidab didaktilist eesmärki (Kaszковиak, 2017). Didaktilises mängus püütakse luua tingimused, mille puhul on võimalik igal lapsel iseseisvalt tegutseda mingisuguses kindlas situatsioonis konkreetsete esemetega, saades sellega omale uue tegutsemis- ja tunnetusliku kogemuse. Mängu tegevus peaks olema emotsionaalne, andma lapsele võimaluse omandada kogemusi. Didaktiline mäng on just mäng, mis tagab lapsele võimaluse sama tegevust korrata erineva materjaliga ja säilitada samal ajal positiivset suhtumist tegevusesse (Strebeleva, 2010b).

Didaktilisi mängu on võimalik kasutada igas õppekava osas. Antud mängud arendavad tunnetustegevust ja kujundavad käitumist – koostegutsemine, kaaslaste tegevuse jälgimine, kannatlikkuse arendamine, ühise eesmärgi poole püüdlemine ja oma tegutsemise kohandamine teistega. Didaktilises mängus peaks sisaldama üks või mitu didaktilist ülesannet. Oluline on, et didaktiline ülesanne muutuks mängus nagu lapse enese mänguliseks ülesandeks. Tähtis on see, et didaktilise ülesande täitmine on tingimuseks, ehk saavutada seda, mis last antud momendil kõige enam huvitab ja on mängu lähimaks eesmärgiks. Eesmärgid peavad vastama laste eale (Sile, 2012).

6-7-aastastele lastele peaksid sõnavara laiendamise mängud olema eakohased, ka sellised, kus mängus edenemiseks on vaja sõnu lugeda ja näiteks sünonüümseid või antonüümseid sõnapaare vastavusse viia või sõna kirja pilti pildiga ühendada. Sellistel

mängudel ongi mitu didaktilist ülesannet. Neid põhimõtteid võttis töö autor abimaterjali koostamisel arvesse.

1.7. Õppematerjali koostamise alused

Koolieelsetele lastele õppematerjali koostamisel tuleb võtta aluseks Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008), lähtudes õppekavas esitatud eesmärkidest ja tulemustest. Töö autor võttis tegevuskonspektide koostamisel aluseks koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava § 5.4: õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

1. *kavandada oma tegevust, teha valikuid;*
2. *seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;*
3. *kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;*
4. *arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;*
5. *hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;*
6. *tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega (para 15).*

Howard ja Major (2005) on nimetanud erinevaid aspekte, mida tuleks arvestada õppematerjali koostamisel. Esimeseks ja kõige tähtsamaks aspektiks on arvestada õpilastega. Siin on tähtis, et õpetaja tunneks oma õpilasi hästi. Õpetaja poolt koostatud õppematerjal peab olema kohandatud nii, et arvestab õpilaste individuaalsete vajadustega, näiteks nende oma keel ja kultuur. Hea õppematerjal annab võimaluse vajadusel lisada seletusi emakeeles. Materjal peaks arvestama õpilaste huvidega ehk olema õpilassõbralik ja motiveeriv (Howard & Major, 2005). Laste aktiivses kaasamises tegevustesse väljendub lapsekeskne õpetamisviis (Kartashova, 2015).

Materjal peab arendama õpilaste erinevaid õpistiile. Harjutused peavad olema võimalikult mitmekesised, sest õpilased vajavad erinevaid lähenemisi. Integreerides erinevaid keele aspekte, õpivad lapsed neid paremini tundma. Õppematerjali koostamisel on hea, kui on üks kindel teematika, millele rõhutatakse. Ülesanded võiksid olla ühendatud mingi teema või tegelase abil. Heal õppematerjalil on kindlasti ka sobivad juhised. See kehtib nii õpilaste kui ka õpetajate puhul (Howard & Major, 2005). Materjali hindamisel on tähtis analüüsida juhendite selgust (Tomlinson, 2013). Abimaterjale koostades on oluline pöörata tähelepanu ka eesmärkidele. Nimelt eesmärgid tuleb sõnastada konkreetselt, mõõdetavalt ja realistlikult. Eesmärgid peab sõnastama lapsest lähtuvalt ja kajastama ajastatud tegevuse lõpptulemusi (Kala, 2009).

Töö autor kasutas tegevuskonspektide koostamisel Hunteri tunnimudelit. Krull (2008) on toonud välja Hunteri tunnimudeli, mis koosneb järgnevatest faasidest:

- *ootuse tekitamine – õpilaste tähelepanu koondamine õppetööle;*
- *õppe-eesmärkide edastamine – selgitamine, mida õpilased suudavad teha õpetamise tulemusena;*
- *õppesisend – õppeinformatsiooni edastamine oskuste omandamise ja muude õppimisprotsesside tarvis, toetudes eri allikatele;*
- *informatsiooni modelleerimine – õpilastele näidete pakkumine oodatava õppimistulemuse või õppimisprotsessi kohta;*
- *arusaamise kontrollimine – õpetaja kontrollib, kas õpilased on omandanud olulise informatsiooni ja oskused, et saavutada õppe-eesmärk;*
- *harjutamine (praktiseerimine) õpetaja juhendamisel;*
- *iseseisev harjutamine – õpilane kasutab õpitud oskust või protseduuri oluliste vigadeta ja on valmis saavutama vilumust (para 17).*

Töö autor ei käsitlenud igas tegevuskonspektis viimast punkti ehk iseseisvat harjutamist, küll aga on püüdnud teha nii, et iga laps saaks võtta osa tegevusest. Lapsekeskne õpetamine ja õppimine toetavad lapse enesekindlust ja iseseisvust rohkem kui õpetajakeskne lähenemine (Stipek & Byler 2004). Tähtis on, et ülesanded oleks jõukohased ja nõuaksid õpilastelt mõõdukat pingutust. Jõupingutus on tegur, mida saab laps ise kiiresti muuta ja kontrollida, nt teab laps, kui ta töötab kõvasti. Nimelt annab jõupingutus õpilasele kontrolli, mis ainsana motiveerib ka õppima (Krull, 2018).

1.8. Tähtpäevade tähistamine koolieelses lasteasutuses

Moseni (2011) uurimuses selgus, et lasteaiadepetajad peavad rahvakalendri tähtpäevades tähistamist oluliseks. Eesti rahvakalendris on palju tähtpäevi ja kõiki ei suudeta ei lasteaias ega koolis tähistada. Uurimusest selgus, et enamasti tähistatakse Eesti lasteaiades ja lasteaiarühmades järgmisi tähtpäevi: emadepäev, isadepäev, advent, jõulud, vastlapäev, valentinipäev, lihavõtted, esimene koolipäev ehk tarkusepäev, mardipäev, emakeelepäev (Mosen, 2011).

Kõik nimetatud tähtpäevad (nt advent või valentinipäev) ei ole eesti kultuuris omamaist päritolu. Seega tähistatakse lasteaias tähtpäevi pigem nende üldise populaarsuse tõttu. Samas aga, hoolimata emakeelepäeva lühikesest traditsioonist teiste rahvakalendri tähtpäevadega võrreldes, on see kindlalt tähistamist väärivaks tähtpäevaks tõusnud. Käesoleva uurimuses küsis töö autor ekspertidelt küsimustikus, kas ja kuidas on õpetajad varasemalt lastega emakeelepäeva tähistanud.

1.8.1 Emakeelepäeva tähistamine

1919. aastal 4. juunil räägiti esimest korda eesti keelest kui Eesti riigikeelest vastuvõetud aktiks „Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord“. 1920. aastal kinnitati eesti keele ametlik riigikeele staatus (Haridus- ja Teadusministeerium, 2018b). Alates 1996.

aastast on tähistatud eesti keele ja kultuuri päeva Kristjan Jaak Petersoni sünniaastapäeval, tänu Meinhard Laksile, kes oli Sondas elav kooliõpetaja ja keelemees. Emakeelepäev kuulutati 3 aastat hiljem välja riikliku pühana. 14. märtsil korraldatakse kuni tänaseni teemakohaseid üritusi kogu Eestis, eelkõige koolides ja kultuuriasutustes (Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas, *s.a.*).

Rahvakalendri tähtpäeva käsitlemine võib jaotuda pikemale ajale, nt nädalale. Teema kajastub hommikuringides, mängudes ning erinevates õppetegevustes. Tutvustatakse tähtpäevaga seonduvaid kombeid ja uskumusi, vanasõnu ja mõistatusi ning mängitakse rahvamänge (Tuul, Kirbits, & Kinkar, 2011). Kati Mosen (2011) järelendas oma uurimuses Võru maakonna lasteaiaõpetajate vastustest, et õpetajad peavad tähtsaks emakeelepäeva tähistamist. Kuna emakeelepäev on uus tähtpäev, siis pole sellega seonduvaid rahvamänge ega uskumusi olemas. Käesolev uurimus püüabki saada vastust küsimustele, kuidas emakeelepäeva lasteaedades tähistatakse, ning pakub emakeelenädalale nelja 6-7-aastastele lastele mõeldud näidis-tegevuskonspekti. Tegevuskonspektid on suunatud mitte aktustele ega lauludele, vaid puhtalt keele ja selle sõnavaraga tegelemisele.

1.9 Uurimiseesmärgid ja -küsimused

Varasemalt on uuritud tähtpäevade tähistamist koolieelses lasteasutuses, küll aga pole mindud süvitsi just emakeelepäeva tähistamise juurde. Uurimuse eesmärk oli koostada näidis-tegevuskonspektid emakeelepäeva tähistamiseks lasteaia 6-7-aastaste rühma lastele ja selgitada välja, kuidas aitab koostatud abimaterjal saavutada koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas eeldatavaid tulemusi. Töö eesmärgi täitmiseks otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas hindasid lapsed abimaterjali katsetamise käigus?
2. Kuidas hindasid eksperdid abimaterjali sobivust (meeldivus, jõukohasus, arutelu võimaldav, uusi teadmisi pakkuv, praktiliselt kasutatav)?
3. Milliseid muudatusi/ettepanekuid andsid eksperdid töö autorile ja kuidas abimaterjali nende põhjal parandada?

2. Uurimuse meetoodika

Uurimuse eesmärk oli koostada näidis-tegevuskonspektid emakeelepäeva tähistamiseks lasteaia 6-7-aastaste rühma lastele ja selgitada välja, kuidas aitab koostatud abimaterjal saavutada koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas eeldatavaid tulemusi. Järgnevalt on välja toodud valim, mõõtevahend, protseduur, tulemused ja arutelu.

2.1. Valim

Esiialgu otsis töö autor valimisse sel aastal 6-7-aastaste laste rühmade õpetajad (7 õpetajat), kes viiksid läbi tegevused ja hiljem annaksid paber kandjal tagasiside. Eriolukorra tõttu, mis vahetult enne emakeelepäeva tekkis, jäid tegevused praktikas katsetamata. Töö autor otsustas saata näidis-tegevuskonspekte rohkematele õpetajatele, kes annaksid oma eksperthinnangu. Valimi moodustamisel arvestati põhimõtetega, et eksperdiks sobivad koolieelse lasteasutuse õpetajad, kellel on varasem kogemus 6-7-aastaste laste õpetamisel. Küsimustiku levitamiseks kasutas autor oma tutvusringkonda ja Facebooki sotsiaalvõrgustikku. Mugavusvalimiks oli 26 koolieelse lasteasutuse õpetajat. Vastanud õpetajate keskmine tööstaaž 18 aastat. Kõige pikema tööstaažiga õpetaja oli töötanud üle 40 aasta, kõige lühemaga 1,5 aastat. Kõiki koolieelse lasteasutuse õpetajate vastuseid analüüsiti anonüümselt, nende nimed asendati anonüümsuse tagamise eesmärgil numbrita, vastavalt Ekspert 1, Ekspert 2 ... Ekspert 26 (tabel 1).

Ekspert	Tööstaaž	Ekspert	Tööstaaž
Ekspert 1	2	Ekspert 14	37
Ekspert 2	4	Ekspert 15	14
Ekspert 3	26	Ekspert 16	13
Ekspert 4	40	Ekspert 17	15
Ekspert 5	12	Ekspert 18	35
Ekspert 6	4	Ekspert 19	8
Ekspert 7	15	Ekspert 20	7,5
Ekspert 8	1,5	Ekspert 21	13
Ekspert 9	17	Ekspert 22	16
Ekspert 10	5	Ekspert 23	30
Ekspert 11	33	Ekspert 24	7
Ekspert 12	26	Ekspert 25	15
Ekspert 13	13	Ekspert 26	24

Tabel 1. Ekspertide taustaandmed

2.2. Mõõtevahend

Küsimustiku koostamise eesmärgiks oli teada saada, kas ja kuidas õpetajad on varasemalt tähistanud emakeelepäeva ja kas antud näidistegevuskonspektid toetavad/lihtsustavad õpetaja tööd keeleküsimustega sisuliseks tegelemiseks.

Küsimustik (lisa 1) koosnes 26 küsimusest, millest kasutati 16 Likerti skaala küsimust, 9 avatud ja 1 poolkinnist küsimust. Ankeet algas 3 lahtise küsimusega, kus selgitati välja, milline on õpetaja tööstaaž. Neljanda küsimusena sooviti välja selgitada, kas ja kuidas

on õpetajad varasemalt tähistanud emakeelepäeva. Seejärel hindas õpetaja-ekspert iga tegevuskonspekti 4 erineva väite põhjal 7-pallisel Likerti skaalal, kus 1 tähendas *ei nõustu üldse* ning 7 *nõustun täielikult*. Väited olid järgmised: 1) Tegevuskonspekt on lastele jõukohane; 2) Tegevuskonspekt tekitab lastega arutelu; 3) Tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi; 4) Jäin tegevuskonspektiga rahule ja kasutaksin seda meeleldi. Lisaks võis õpetaja ka oma soovil vabas vormis arvamuse või selgituse tegevuskonspektide kohta. Küsimustiku lõpetuseks sai küsitud kaks lahtist küsimust selle kohta, kas analüüsivad tegevuskonspektid lihtsustaksid õpetajate tööd või teeksid selle keerulisemaks ja milliseid ettepanekuid ja muudatusi soovitatakse töö autoril konspektides teha.

2.3. Protseduur

Töö autor viis läbi sügisel vajadusanalüüsi, küsides enne teema formuleerimist 30 lasteaegade juhatajalt, kas selliseid konsepte oleks vaja. Vastus oli jaatav. Tegevuskonspektide valmimise järel viidi eksperthinnang läbi vahemikus 6. märts – 9. aprill 2020. Eksperdid said varakult konspektid kätte, aga praktiliselt ei jõudnud tegevusi läbi viia, seega sai laiendatud ekspertide arvu ja muudeti küsimustikku ainult arvamuspõhiseks. Töö autor viis läbi küsitluse Google Forms'i internetikeskkonnas. Küsimustik saadeti elektrooniliselt igale soovi avaldanud isikule eraldi meili teel. Kirjas tutvustati lühidalt koolieelse lasteasutuse õpetaja bakalaureusetöö eesmärki ja paluti õpetajate abi töö läbiviimiseks. Lisaks sisaldas kiri hüperlinki elektroonilisele küsimustikule ja 4 näidis-tegevuskonspekti koos materjalidega (lisad 2, 3, 4, 5, 6).

Küsimustikule vastamine ja tutvumine näidis-tegevuskonspektidega võttis aega kuni 40 minutit. Koolieelse lasteasutuse õpetajad vastasid vabatahtlikult. Näidis-tegevuskonspektid ja tagasisideküsimustik sai saadetud välja 55 õpetajale. Küsimustikule vastas 26 õpetajat. Küsimustiku eesmärgiks oli ekspertidelt teada saada, kuidas on nemad varasemalt tähistanud emakeelepäeva ning millised on nende hinnagud, arvamused ja soovitud tegevuskonspektide kohta.

2.4. Andmeanalüüs

Saadud tulemusi analüüsiti kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Kvantitatiivselt analüüsiti õpetajate hinnanguid küsimustele ning selleks kasutati programmi Microsoft Office Excel 2019. Exceliga analüüsiti õpetajate hinnanguid protsentuaalselt. Lahtiste küsimuste puhul, mida ei saanud kvantitatiivselt hinnata, kasutati analüüsimiseks kvalitatiivset

sisuanalüüsi. Antud analüüsimisviis oli oluline, et töö autor saaks ekspertide soovitusi tegevuskonspektidesse sisse viia.

3. Ekspertanalüüsi tulemused ja arutelu

Käesoleva töö eesmärgiks oli koostada 4 näidis-tegevuskonspekti emakeelepäeva tähistamiseks lasteaia 6-7-aastaste rühma lastele ja selgitada välja, kuidas aitab koostatud abimaterjal saavutada koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas eeldatavaid tulemusi. Õppematerjali alla kuuluvad juhendmaterjal õpetajatele ja näitlikud materjalid lastele. Järgnevalt on esitatud tulemused ja arutelu, mis on esitatud uurimisküsimuste kaupa.

3.1. Taustainfo

1999. aastast on olnud emakeelepäev riiklik püha (Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas, *s.a.*). Uurimise puhul on hea, kui olemas informatsioon selle kohta, mida on varasemalt tehtud. Töö autor esitas ekspertidele taustainfo saamiseks järgmise küsimuse: kas ja kuidas on õpetajad varasemalt tähistanud emakeelepäeva lastega? Tulemusest selgus, et varasemalt on kõige enam ehk 23 õpetajat (88,5%) rääkinud emakeelest ja selle tähendusest; 22 õpetajat (84,6%) rääkinud, et täna/homme/varsti on emakeelepäev; 21 õpetajat (80,8%) on lugenud luuletusi emakeele kohta; 18 õpetajat (69,2%) teinud sisulist keeletööd (tutvustanud sõnavara, murdeid, samatähenduslikke sõnu vms); 16 õpetajat (61,5%) rääkinud emakeelepäeva tähistamise põhjustest; 6 õpetajat (23,1%) on korraldanud aktuse ja 5 õpetajat (19,2%) on teinud näidendi. Lisaks on õpetajad ise nimetanud erinevaid viise, kuidas on emakeelepäeva varasemalt tähistatud (sõnastus muutmata):

- sõnamängud ühisüritustel;
- plakateid ilusa emakeelega;
- emakeelekohvikud koos mõne kirjanikuga;
- häälimisvõistlused;
- luulepidu;
- üritus vanavanematega – kuulame ehtsat murdekeelt.

Tulemustest järeldeb töö autor, et eksperdid peavad emakeelepäeva tähtsaks, ka Moseni (2011) uurimuses ilmnes selline järeldeb. Lisaks leiab töö autor, et murdeteema ja sõnamängud haakuvad osaliselt töö autori tegevuskonspektidega.

3.2. Esimene uurimisküsimus

Esimene uurimisküsimus oli: kuidas hindasid lapsed abimaterjale katsetamise käigus? Esialgse plaani järgi oli kavas lasta ekspertidel näidis-tegevuskonspektid läbi teha

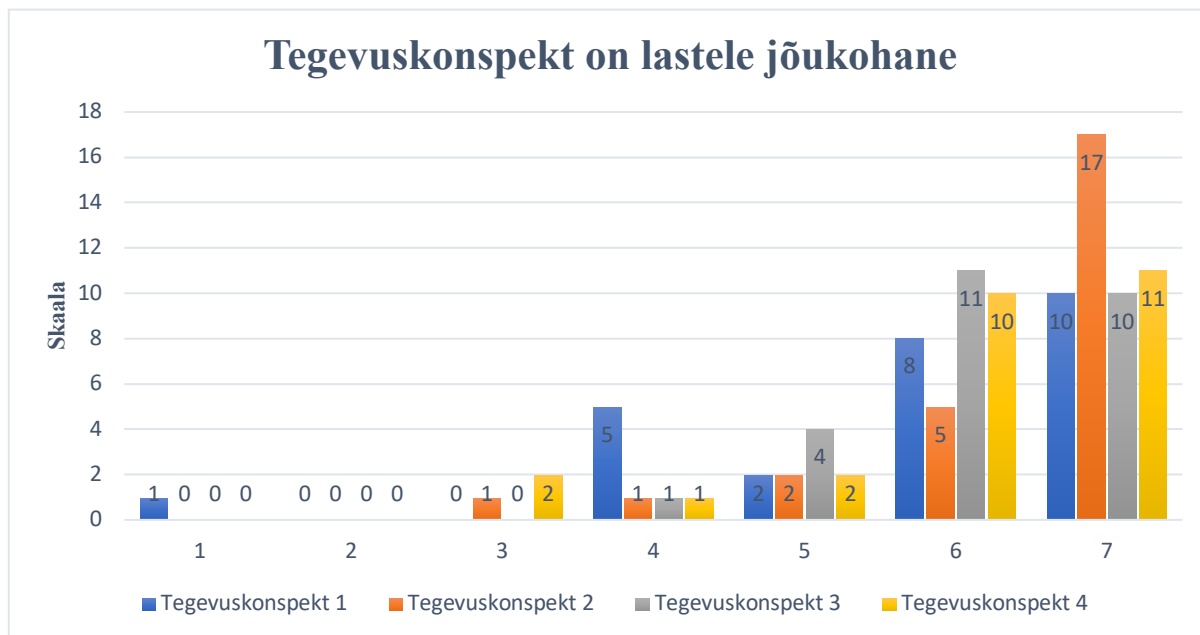
emakeelenädalal 2020, aga just sellel nädalal muutus seoses eriolukorra väljakuulutamisega lasteaiatöö korraldus ja seetõttu jäi esimene uurimisküsimus vastusetu. Küll aga andis teada meili teel autorile üks ekspert, et ta jõudis viia läbi esimese näidis-tegevuskonspekti, hinnates tegevust lastele meeldivaks ja huvipakkuvaks. Töö autor arvab, et antud aspekti võiks edaspidi veel uurida, kuna vastuste hulk jäi järelduste tegemiseks väheseks. Töö autor leiab, et täpsustavamaid ja konkreetsemaid küsimusi esitades oleks võimalik saada sisukamad uurimistulemused.

3.3. *Teine uurimisküsimus.*

Kolmas uurimisküsimus oli: *kuivõrd hindasid eksperdid abimaterjali sobivust (meeldivus, jõukohasus, arutelu võimaldav, uusi teadmisi pakkuv, praktiliselt kasutatav)?* Antud uurimisküsimuse vastuseks esitati ekspertidele 4 erinevat väidet iga tegevuskonspekti kohta, mida nad hindasid 7-pallilisel Likerti skaalal. Mida rohkem oli ekspert väitega nõus, seda suurem oli valitud number. Mida vähem nõustus, seda väiksem oli valitud number.

Esimene väide oli järgmine: „Tegevuskonspekt on lastele jõukohane.“ Esimese tegevuskonspekti kohta märkisid 10 õpetajat number 7 (38,5%) ehk nad on täielikult nõus antud väitega. Esile tuleb ka see, et 1 õpetaja (3,8%) hindas esimest tegevuskonspekti numbriga 1 ehk polnud üldse nõus. Antud õpetaja on märkinud, et talle ei meeldinud esimene tegevuskonspekt üldse. See ekspert märkis ka järgnevad väited esimese tegevuskonspekti kohta number 1-ga. Teist tegevuskonspekti hinnati kõige paremini, nimelt 17 õpetajat (65,4%) märkis number 7-ga. Kolmandat tegevuskonspekti hinnati kõige rohkem number 6-

ga (10 eksperti, 38,5%). Neljandat tegevuskonspekti hinnati kõige rohkem number 7-ga (11 õpetajat, 42,3%). Tulemused on skemaatiliselt esitatud joonisel 1.

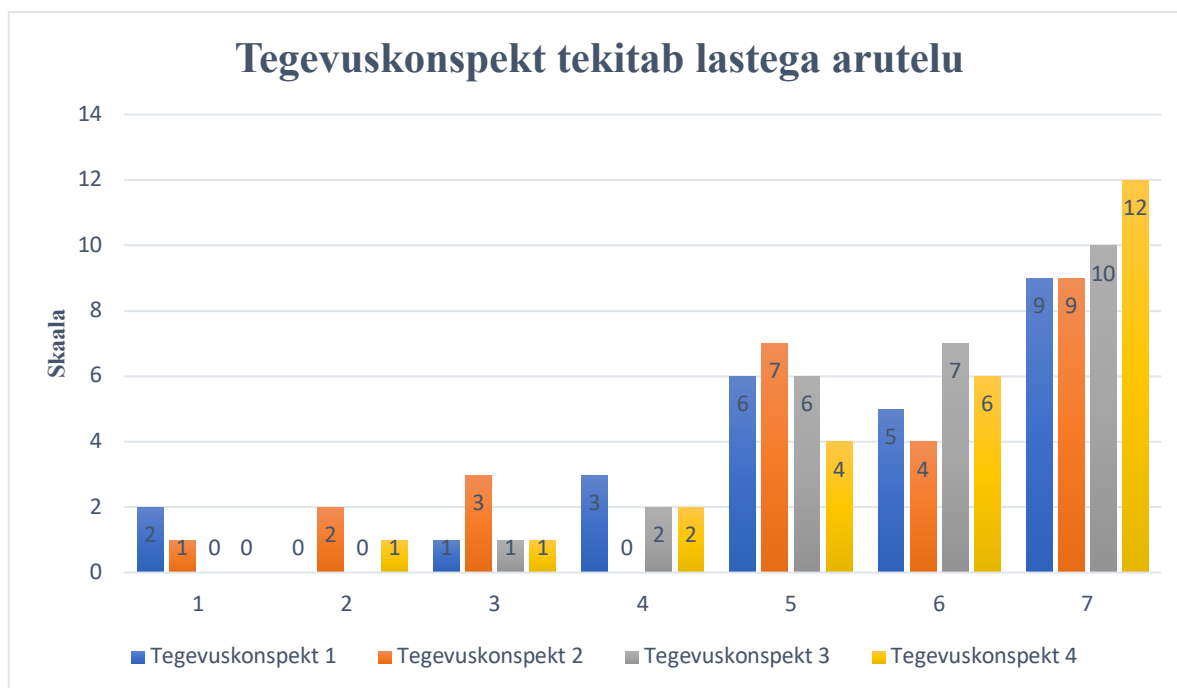
Joonis 1. Ekspertide arvamus väitele „Tegevuskonspekt on lastele jõukohane.“

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2013). Ülesanded peavad olema jõukohased, nõudma õpilastelt mõõdukat pingutust. Jõupingutus on tegur, mida saab laps ise kiiresti muuta ja kontrollida, näiteks teab laps, kui ta töötab kõvasti. Nimelt annab jõupingutus õpilasele kontrolli, mis ainsana motiveerib ka õppima (Krull, 2018). Tulemustest võib järeldada, et kõik neli abimaterjali on lastele jõukohased. Töö autorile soovitasid eksperdid kohandada eesmärgi sõnastust. Töö autor on kohandusega nõus, kuna eesmärgid peavad vastama laste eale (Sile, 2012) ja olema konkreetsed, mõõdetavad, realistlikud. Eesmärgid tuleb sõnastada lapsest lähtuvalt ja kajastama ajastatud tegevuse lõpptulemusi (Kala, 2009).

Näidis-tegevuskonspekti kohta esitatud teine väide oli järgmine: „Tegevuskonspekt tekitab lastega arutelu.“ Tulemustest selgus, et esimest tegevuskonspekti hindas kõige rohkem õpetajatest number 7-ga ehk 9 õpetajat (34,6%). Küll aga selgub, et 2 õpetajat (7,7%) on hinnanud number 1-ga. Teist tegevuskonspekti on kõige rohkem õpetajaid hinnanud number 7-ga (9 õpetajat (34,6%) ja 1 õpetaja (3,8%) on hinnanud number 1-ga. Kolmandat tegevuskonspekti on hinnatud kõige rohkem number 7-ga, täpsemalt 10 õpetajat (38,5%). Number 3 on kõige väiksema number, mida on antud kolmandale tegevuskonspektile. Neljanda tegevuskonspekti hindamise tulemustest selgus, et number 7-ga on hinnanud 12

õpetajat (46,2%) ja kõige väiksema ehk numbriga 2 on hinnanud 1 õpetaja (3,8%).

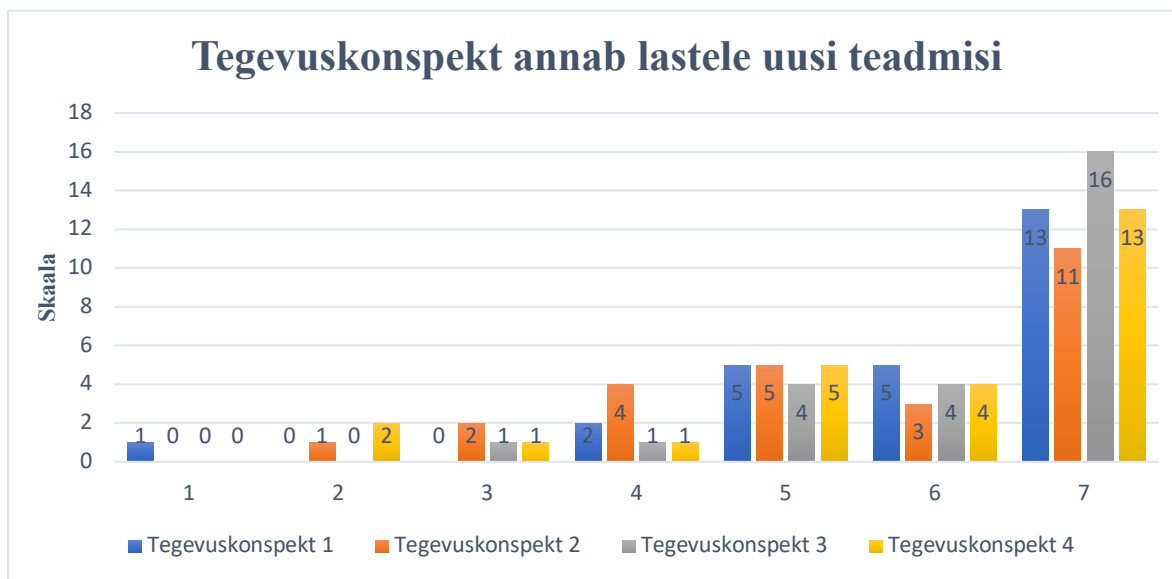
Tulemused on skemaatiliselt esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Ekspertide arvamus väitele „Tegevuskonspekt tekitab lastega arutelu.“

Ekspertide hinnangute põhjal võib järeldada, et abimaterjalid pigem tekitavad lastega arutelu. Töö autor püüdis tegevuskonspektidesse tuua sisse lapsekeskset õpetamisviisi, mida saab väljenduda laste aktiivses kaasamises tegevustesse (Kartashova, 2015). Töö autor nõustus ekspertide soovitusel luua tegevuskonspektis veel rohkem võimalusi lapsekesksemaks õpetamisviisiks ja täiendas tegevuskonspekti vastavalt soovitudele. Lapsekeskse õpetamise ja õppimise poole on suundumus, sest see toetab lapse enesekindlust ja iseseisvust rohkem kui õpetajakeskne lähenemine (Stipek & Byler 2004).

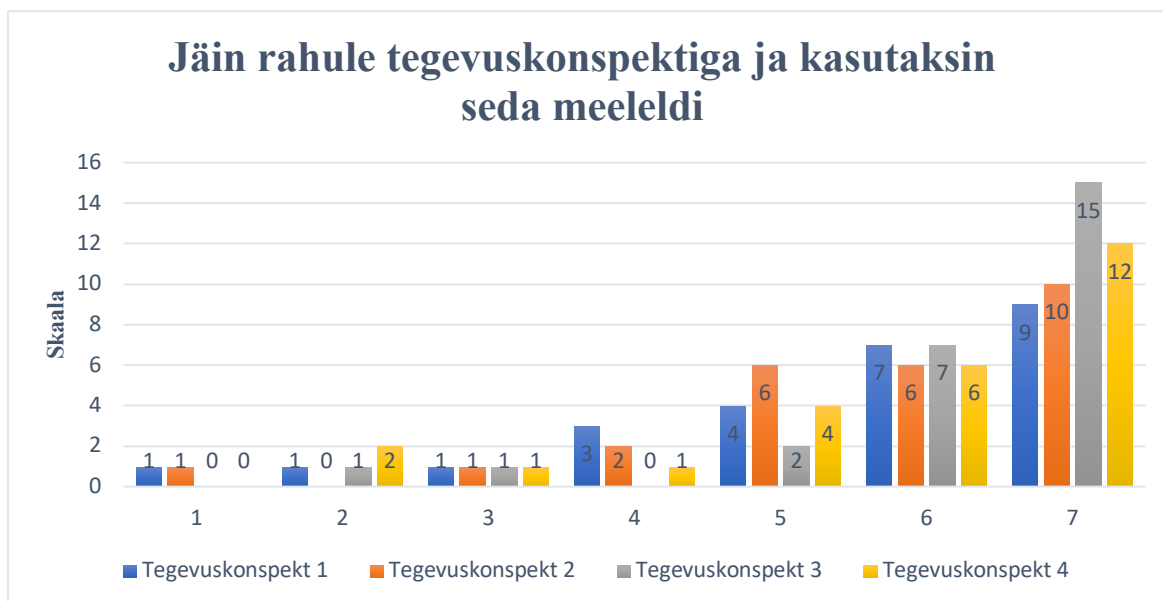
Kolmas väide on: „Tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi.“ Esimest tegevuskonspekti hindas 13 õpetajat (50%) numbriga 7. Teist tegevuskonspekti hindas 11 õpetajat (42,3%) number 7-ga. 16 eksperti (61,5%) hindas kolmandat tegevuskonspekti number 7-ga, kõige väiksemaks numbriks jäi selle tegevuskonspekti juurde number 3. Neljandat tegevuskonspekti hindas 13 õpetajat (50%) number 7-ga. Kõige väiksemaks numbriks jäi number 2, mille märkis 2 õpetajat (7,7%). Tulemused on skemaatiliselt esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Ekspertide arvamus väitele „Tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi.“

Töö autor järeldab tulemuste põhjal, et abimaterjalid annavad lastele uusi teadmisi ja on kooskõlas koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava §-ga 5.4 (2008). Lisaks leiab töö autor, et tegevuskonspektid on kooskõlas didaktilise mängu tingimusega. Ühes didaktiliseks tingimuseks on võimalus igal lapsel iseseisvalt tegutseda mingisuguses kindlas situatsioonis konkreetsete esemetega, saades sellega omale uue tegutsemis- ja tunnetusliku kogemuse (Strebeleva, 2010b).

Neljas väide on: „Jäin rahule tegevuskonspektiga ja kasutaksin seda meeleldi.“ Esimest näidis-tegevuskonspekti on hinnanud number 7-ga 9 õpetajat (34,6%). Teist tegevuskonspekti hindas 10 eksperti (38,5%) number 7-ga ja 1 õpetaja (3,8%) hindas number 1-ga. Kolmandat tegevuskonspekti hindas 15 õpetajat (57,7%) Likerti skaalal number 7-ga. Neljanda näidis-tegevuskonspekti hinnati kõige rohkem number 7-ga (12 õpetajat, 46,2%). Tulemused on skemaatiliselt esitatud joonisel 4.

Joonis 4. Ekspertide arvamus väitele „Jäin rahule tegevuskonspektiga ja kasutaksin seda meeleldi.“

Uurimistulemused viitavad sellele, et enamik eksperte jäid näidis-tegevuskonspektidega rahule ja kasutaks neid meeleldi. Kõige enam on eksperdid rahul kolmanda tegevuskonspektiga, mille kohta oli ka kõige vähem soovitusi. Töö autor teeb järelduse, et tegevuskonspektid on sobilikud sisukamalt emakeelepäeva tähistamiseks.

3.4. Kolmas uurimisküsimus

Kolmas uurimisküsimus oli: milliseid muudatusi/ettepanekud andsid eksperdid töö autorile ja kuidas abimaterjali nende põhjal parandada? Uurimistulemustest selgus mitmeid soovitusi, mille töö autor arvesse võttis, ja vastavalt sellele muutusid tegevuskonspektid põhjalikumaks ja töökindlamaks. Esimese tegevuskonspekti tulemustest selgusid järgnevad soovitusel, mida on skemaatiliselt esitatud tabelis 2.

Tegevuskonspekt 1.			
Soovitus	Sagedus	Muudatuse sisseviimine	Põhjendus
1. Kiitmine pikemalt	2	Jah	
2. Väiksemates gruppides tegevus	2	Ei	Konspekti juures on kirjas, et õpetaja kohandab konspekti vastavalt tema arvamusele, seega võib õpetaja viia tegevust läbi väiksema grupiga.

3. Gruppide moodustamine mängulisemaks	2	Ei	Töö autor on märkinud tegevuskonspekti, et õpetajal omal soovil jagab lapsed gruppidesse.
4. Jõukohasus – liiga kerge või liiga raske	4	Ei	Konspekti juures on kirjas, et õpetaja kohandab konspekti vastavalt tema rühma lastele.
5. Muuta sõnastust: tegevused, mitte tunnid	1	Jah	
6. Õigekirja kontrollida	2	Jah	
7. Eesmärkide sõnastust kontrollida	2	Jah	
8. Lisada õpetaja assistent konspekti	1	Jah	

Tabel 2. Esimese näidis-tegevuskonspekti kohta soovitud/muudatused ekspertidelt ja nende muudatuste sisseviimine

Kõige sagedamini esinenud kommentaar oli selle tegevuskonspekti jõukohasuse kohta. Siinkohal on töö autor on võtnud arvesse, et iga õpetaja võib kohandada abimaterjali vastavalt oma rühma laste tasemele. Ka Howard ja Major (2005) on märkinud kõige tähtsamaks aspektiks just õpilastega arvestamise, seejuures on oluline, et õpetaja tunneks oma õpilasi hästi, seega soovib töö autor tegevuskonspekte õpetajatel vastavalt nende arvamusele kohandada.

Teise tegevuskonspekti tulemustest selgusid järgnevad soovitud, mida on skemaatilisel esitatud tabelis 3.

Tegevuskonspekt 2.			
Soovitus	Sagedus	Muudatuse sisseviimine	Põhjendus
1. Õigekiri	1	Jah	
2. Puslede kokkupanemine (mida teevad teised lapsed samaaegselt, mitu puslet paneb üks laps kokku, kas teha seda paaristööna, millal paneb laps pusle kokku – peale tegevust või õhtusel ajal ja kuidas puslet peaks õpetaja välja lõikama jms)	7	Jah	Autor täpsustas juhendit.
3. Metsloomad ja koduloomad muuta üldisemaks loomade lapsed	4	Jah	
4. Eeldatav aeg üle vaadata	2	Jah	
5. Eesmärgid üle vaadata	2	Jah	
6. Rohkem lapsekeskset tegevust	3	Jah	

7. Robootikat sisse tuua	1	Ei	Igas lasteaias pole see võimalik ja töö autor ei saa seda ka tagada. Töö autor lisas selle konspekti soovitusena.
8. Lugemisoskus- lapsed veerivad mitte ei loe	2	Jah	Töö autor parandas sõnastust.
9. Lisada tegevus - laps häälib	2	Jah	

Tabel 3. Teise näidis-tegevuskonspekti kohta soovitused/muudatused ekspertidelt ja nende muudatuste sisseviimine

Töö autor on pidanud kõige tähtsamaks soovituseks just eesmärkide üle vaatamist. Nimelt eesmärgid peavad vastama laste eale (Sile, 2012) ja olema konkreetsed, mõõdetavad, realistlikud. Eesmärgid tuleb sõnastada lapsest lähtuvalt ja kajastama ajastatud tegevuse lõpptulemusi (Peterson, 2009). Töö autor suunas oma tähelepanu sellele paranduste tegemisel. Kõige sagedasem aspekt on teise abimaterjali soovituste juures puslede kokkupanemine, kuhu töö autor viis sisse täpsemad juhised. Materjali hindamisel on tähtis analüüsida juhendite selgust (Tomlinson, 2013).

Kolmanda tegevuskonspekti tulemustest selgusid järgnevad soovitused, mida on skemaatiliselt esitatud tabelis 4.

Tegevuskonspekt 3.			
Soovitus	Sagedus	Muudatuse sisseviimine	Põhjendus
1. Lugemisoskus – jõukohane või mitte	3	Ei	Laste lugemisoskus on liiga varieeruv. Õpetajal on võimalus ise otsustada, kas lapsed saavad hakkama või mitte.
2. Tulpade moodustamine	4	Jah	Töö autor lisas märkuse juhenditesse, kuidas saab erinevalt tulpasid moodustada.
3. Sõnastust korrigeerida	2	Jah	

Tabel 4. Kolmanda näidis-tegevuskonspekti kohta soovitused/muudatused ekspertidelt ja nende muudatuste sisseviimine

Tulemustest selgub, et kõige enam jäi ekspertidele arusaamatuks tulpade moodustamine, lisaks soovitati variante, kuidas lihtsamalt ja säästlikumalt tulpasid moodustada. Antud tegevuses peavad lapsed moodustama 5 omadussõnatulpa tähenduse järgi, näiteks esimene tulp: ilus, kena, kaunis. Need nõuanded võttis töö autor arvesse. Heal

õppematerjalil on kindlasti ka sobivad juhised. See kehtib nii õpilaste kui ka õpetajate puhul (Howard & Major, 2005).

Neljanda tegevuskonspekti tulemustest selgusid järgnevad soovitusel, mida on skemaatiliselt esitatud tabelis 5.

Tegevuskonspekt 4.			
Soovitus	Sagedus	Muudatuse isseviimine	Põhjendus
1. Eesmärged korrigeerida	4	Jah	
2. Väiksemates gruppides otsimine	4	Jah	
3. Muuta lauset „Väärtusta oma emakeelt“	6	Jah	Töö autor muutis lause järgmiselt: „Hoiu oma emakeelt“
4. Korrigeerida juhiseid õpetajale (sõnastust)	2	Jah	

Tabel 5. Neljanda näidis-tegevuskonspekti kohta soovitusel/muudatused ekspertidelt ja nende muudatuste sisseviimine

Töö autorile soovitati korrigeerida eesmärged, mis on üks alustalasid abimaterjalide juures, et muuta tegevuskonspekt tõhusamaks ja mõõdetavamaks. Lisaks soovitati kõige enam muuta lauset „Väärtusta oma emakeelt“. Töö autor muutis antud aspekti, võttes kasutusse eksperdi poolt välja pakutud versiooni „Hoiu oma emakeelt“.

3.5. Töö piirangud ja praktiline väärtus

Töö piiranguteks võib pidada seda, et teisele uurimisküsimusele ei saanud töö autor vastust. Tulevikus võiksid eksperdid tegevused läbi viia, et saaks põhjalikumad tulemused. Lisaks võiks kaasata selleks ajaks ka vaatluse. Töö on praktilise väärtus koolieelse lasteaia õpetajatele, eriti alustavatele õpetajatele, kuna antud tegevuskonspektid lihtsustavad nende tööd.

4. Tänuõnad

Töö autor tänab kõiki uuringus osalejaid, kes olid nõus andma oma eksperthinnangut näidis-tegevuskonspektidele. Samuti tänab töö autor juhendajaid ja oma lähedasi toetuse eest.

5. Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Töö autor: Karolin Tõnismäe

Kuupäev:

Allkiri:

Kasutatud kirjandus

- Almqvist, F. (2006). Kultuur ja sotsiaalsed tegurid. J. Liivamägi (Toim), *Laste- ja noortepsühhiaatria* (lk 75). Tallinn: AS Medicina.
- Brotherus, A., Hytönen, J., & Krokfors, L. (2001). *Esi- ja algõpetuse didaktika*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Eesti Rahvakalendri Tähtpäevade Andmebaas (s.a.). *Emakeelepäev 14. märts*. Külastatud aadressil <http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-emakeelepaev.php>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2018a). *Eesti keelevaldkonna arengukava 2018–2027. Keel loob väärtust*. Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_keelevaldkonna_arengukava_eelnou_8.03.2018.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium (2018b). *Eesti keele aasta 2019 tähistab eesti keele mainimist riigikeelena sajand tagasi*. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/et/uudised/eesti-keele-aasta-2019-tahistab-eesti-keele-seadustamist-riigikeelena-sajand-tagasi>
- Haridus- ja Teadusministeerium (s.a.). *Alusharidus*. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/alusharidus>
- Hennoste, T. & Pajusalu, K. (2013). *Mis on allkeeled ja milleks neid vaja on?* Külastatud aadressil http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2014_1/OK_2014-1_14.pdf
- Howard, J. & Major, J. (2005). *Guidelines for designing Effective English language teaching materials*. Külastatud aadressil <http://www.paaljapan.org/resources/proceedings/PAAL9/pdf/Howard.pdf>
- Kala, H. (2009). Uuendatud riiklik õppekava. E. Kulderknup (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 5-10). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Kalm, L. (2013). Rahvaluule kasutamine lasteaias. Nugin, K. (Toim), *Üldoskuste rakendamine lasteaias* (lk 137). Tartu: AS Atlex.
- Kartashova, V. (2015). *Developing Foreign Language Teaching: Regional Experience*. Külastatud aadressil https://www.researchgate.net/publication/287419095_Developing_Foreign_Language_Teaching_Regional_Experience
- Kaszковиak, N. (2017). *Games as teaching method*. Külastatud aadressil <http://cometaresearch.org/educationvet/didactic-games-as-teaching-method/>

- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (2013). *Riigi Teataja I, 14.03.2011, 1*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Krull, E. (2008). *Õppetunni mudelite rakendamine*. Külastatud aadressil https://haridus.opleht.ee/Arhiiv/11_122008/1-8.pdf
- Krull, E. (2018). Õpetaja pühendumus ja eeskuju motiveeriva tegurina. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* (lk 458). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuurme, T. (2009). Peab-pedagoogika ja sihiseadmise eetika. M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum (Koost), *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 159-163). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Laan, T. (2012). *Omakultuur, selle õpetamise võimalused ja vahendid põhikoolis*. Magistritöö Tartu Ülikool.
- Maikond, B. (2013). *Sünonüümid, antonüümid ja homonüümid*. Külastatud aadressil https://e-ope.khk.ee/ek/2013/eesti_sonavara/sona_tahendus/snonmid_antonmid_ja_homonmid.html
- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil: Eesti rahvapärarimisel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele*. Tallinn: MTÜ Väärtuskoolitus.
- Mosen, K. (2011). *Rahvuskultuur väärtuskasvatuse osana lasteaiaas*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Niiberg, T., Karu, H., Malva, M., Rajamäe, R., & Vaher, E. (2007). *Kakskeelsuse karid elus ja mängus*. Tartu: AS Atlex.
- Open Society Foundation (2019). *Child-centered, democratic preschool classrooms. The step by step Approach*. London: International Step by Step Association.
- Oselin, A. (2016). *Omakultuuri õpetamise võimalusi põhikoolis. Juhendmaterjal õpetajale*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Pajusalu, K., Hennoste, T., Niit, E., Päll, P., & Viikberg, J. (2018). *Eesti murded ja kohanimed*. Külastatud aadressil http://www.emakeeleselts.ee/digiraamatud/Eesti-murded-ja-kohanimed_kolmas-trykk_2018.pdf
- Peterson, T. (2009). Koolieelse lasteasutuse õppe-kasvatustegevuse korraldamine. E. Kuldernup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 16-27). Tallinn: Kirjastus Studium.

- Peterson, T., Suur, S., & Õun, T. (2010). Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses. M. Veisson (Koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 87-105). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Rööpman, H. (2016). *Tartumaa lasteaiaõpetajate arvamused 5-6-aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Sile, T. (2012). *E-kursuse "Mäng ja koolieelne arendus (P2NC.00.265)" materjalid*.
Külastatud aadressil
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27784/Mang_koolieelne_arendus_materjalid.pdf
- Stipek, D., & Byler, P. (2004). The early childhood classroom observation measure. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(3), 375–397. Connecticut: University of Stanford.
- Strebeleva, J. (2010a). Kõne tunnetusliku funktsiooni areng. M. Pandis. (Toim), *Laste arendamine ja õpetamine didaktiliste mängude abil. Eripedagoogi käsiraamat* (lk 136). Tartu: AS Atlex.
- Strebeleva, J. (2010b). Didaktilise mängu roll arendus- ja kasvatusprotsessis. M. Pandis (Toim), *Laste arendamine ja õpetamine didaktiliste mängude abil. Eripedagoogi käsiraamat* (lk 7-8). Tartu: AS Atlex.
- Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum (Koost), *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 55-57). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Tartu Ülikooli Eetikaveeb (s.a.). *Väärtusprogrammi jätkuprogramm*. Külastatud aadressil
<https://www.eetika.ee/et/arendus/programm>
- Tigas, M. (2014). *Vanal Võrumaal elavate laste murdekeele õppimise toetamisest pärimuskultuuri tutvutamise kaudu ühe põlvamaa lasteaia näitel*. Bakalaureusetöö. Tallina Ülikool.
- Tomlinson, B. (2013). *Developing materials for language teaching. Second Edition*.
Külastatud aadressil
<http://englishlangkan.com/produk/E%20Book%20Developing%20Materials%20for%20Language%20Teaching%20Brian%20Tomlison%202013%20Pdf.pdf>
- Tuul, M., Kirbits, K., & Kinkar, V. (2011). *Meie mitmekultuuriline lasteaed*. Tallinn: Nokian Baltic OÜ.
- Tuuling, L. (2009). *RKA6022 Mäng ja lapse areng*. Külastatud aadressil
<https://www.tlu.ee/opmat/rk/2009/Lehte%20Tuuling%20->

%20RKA6022%20M%E4ng%20ja%20lapse%20areng/5.%20teema/MANGUDE%20LIIGITUS.pdf

- Tuuling, L. (2010). Keeleline mitmekesisus. M. Veisson (Koost), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 87-105). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Vainaru, J. (2016). *Mulgimaa lasteaiadõpetajate hinnangud oma tegevusele tutvustamiseks mulgi murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Valge, J. (2010a). Keelelised väärtused ja väärtusprogramm. Veisson, M. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: väärtuskasvatus lasteaias* (lk 117-120). Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus, Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut.
- Valge, J. (2010b). Praktilisi keeleharjutusi. Veisson, M. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: väärtuskasvatus lasteaias* (lk 116). Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus, Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut.
- Vasama, J. (2013). Soome väärtuskasvatus – kodus, koolis ja ühiskonnas. M. Sutrop (Koost), *Väärtuspõhine kool. Eesti ja maailma kogemus* (lk 45-46). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Veisson, M. & Kuurme, T. (2010). Ülevaade väärtustest, väärtuskasvatusest ja moraalist. M. Veisson (Koost), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 9-22). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Viikberg, J. (2017). *Murdekeelest meie olemuse kajastajana*. Külastatud aadressil http://www.rahvakultuur.ee/Murdekeelest_meie_olemuse_kajastajana_3255
- Väärtusprogramm jätkuprogramm* (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.eetika.ee/et/arendus/programm>
- Worf, B. L. (2010). *Keel, mõtlemine ning tegelikkus*. Tartu: Eesti Keele Instituut.

Lisad

Lisa 1. Küsimustik lasteaiaõpetajale

Nelja tegevuskonspekti tagasisideküsimustik

Minu nimi on Karolin Tõnismäe ja olen Tartu Ülikooli kursuse koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava eriala 3. aasta üliõpilane.

Minu bakalaureusetöö eesmärk on koostada näidis-tegevuskonspektid emakeelepäeva tähistamiseks lasteaia 6-7-aastaste rühma lastele ja selgitada välja, kuidas aitab koostatud abimaterjal saavutada koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas eeldatavaid tulemusi.

Kahjuks ei ole eriolukorra tõttu võimalik tegevusi läbi viia. Seda olulisem on ekspertide arvamus. Palun vastake tagasisideküsimustikule, et saaksin tegevuskonspekte eksperthinnangule toetudes muuta. Pole vahet, kas Te olete kunagi 6-7aastaste rühmaga töötanud või töötate selles vanuses lastega praegu.

Palun olge oma vastustes ausad, saadud tulemusi kasutatakse üldistatult vaid teadustöö tegemisel. Küsimustik on anonüümne, kuid nime on küsitud kokkuvõtte kirjutamise huvides.

Soovi korral võite kasutada pseudonüümi. Töös kasutatakse selle nime asemel numbrit. Vastamine võtab aega umbes 15-20 minutit.

Täna Teid juba ette!

Karolin Tõnismäe

* Kohustuslik

1. Mis on Teie eesnimi? *

2. Milline on Teie tööstaž? *

3. Kui olete tegevõpetaja, millises lasteaias töötate?

4. Kas ja kuidas olete varasemalt tähistanud emakeelepäeva lastega? Vastuseid võib olla ka mitu. *

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

1.3. Esimene tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

1.4. Jäin rahule esimese tegevuskonspektiga ja kasutaksin seda meeleldi. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Siia võite kirjutada vabas vormis oma arvamuse või selgituse 1. tegevuskonspekti kohta.

Tegevuskonspekt

Palun andke väitele oma hinnang skaalal 1-7. Mida rohkem olete väitega nõus, seda suurem on valitud number. Mida vähem nõustute, seda väiksem on valitud number. Iga konspekti järele on Teil võimalik kirjutada oma arvamus või selgitus ka vabas vormis.

2.

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

2.1. Teine tegevuskonspekt on lastele jõukohane. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

2.2. Teine tegevuskonspekt tekitab lastega arutelu. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

2.3. Teine tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

2.4. Jäin teise tegevuskonspektiga rahule ja kasutaksin seda meeleldi. *

Märkige ainult üks ovaal.

		2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Siia võite kirjutada vabas vormis oma arvamuse või selgituse 2. tegevuskonspekti kohta.

3.4. Jäin kolmanda tegevuskonspektiga rahule ja kasutaksin seda meeleldi, *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Siia võite kirjutada vabas vormis oma arvamuse või selgituse 3. tegevuskonspekti kohta.

Tegevuskonspekt

Palun andke väitele oma hinnang skaalal 1-7. Mida rohkem olete väitega nõus, seda suurem on valitud number. Mida vähem nõustute, seda väiksem on valitud number. Iga konspekti järele on Teil võimalik kirjutada oma arvamus või selgitus ka vabas vormis.

4.

4.1. Neljas tegevuskonspekt on lastele jõukohane. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

4.2. Neljas tegevuskonspekt tekitab lastega arutelu. *

Märkige ainult üks ovaal.

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

4.3. Neljas tegevuskonspekt annab lastele uusi teadmisi. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

4.4. Jäin neljanda tegevuskonspektiga rahule ja kasutaksin seda meeleldi. *

Märkige ainult üks ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Siia võite kirjutada vabas vormis oma arvamuse või selgituse 4. tegevuskonspekti kohta.

5. Missuguseid ettepanekuid Teil tegevuskonspektidega seoses autorile on? *

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

6. Kas tegevuskonspektid pigem lihtsustaksid Teie tööd või teeksid selle keeruliseks, arvestades ettevalmistusaega jms? Kirjutage palun vabas vormis. *

Suur-suur tänu!

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

Lisa 2. Meilikiri soovi avaldunud õpetajale

Tere, (eesnimi)!

Suur tänu veel kord, et olete nõus vastama!

Teie panus on väga oluline.

Saadan teile manusega neli tegevuskonspekti koos materjalidega ja tagasisideküsimustiku (<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeZOBRkOf8Qy4X6wGRHEZmfM14FvoLtVuqxPk3e-LYGoH9s9g/viewform>). Palun olge oma vastustes ausad, saadud tulemusi kasutatakse üldistatult vaid teadustöö tegemisel. Küsimustik on anonüümne, kuid nime on küsitud kokkuvõtte kirjutamise huvides. Soovi korral võite kasutada pseudonüümi. Töös kasutatakse selle nime asemel numbrit. Hiljemalt 3. aprilliks võiks olla täidetud tagasisideküsimustik.

Kui on küsimusi, siis andke kindlasti teada. Vastan hea meelega.

Kõike head soovides

Karolin Tõnismäe

mail: karolintnisme@gmail.com

(Manused)

Lisa 3. Tegevuskonspekt 1

TEGEVUSKONSPEKT 1

Tegevuse teema: Heal lapsel mitu nime

Valdkond/valdkonnad: keel ja kõne, mina ja keskkond

Laste vanus: 6-7-aastased

Õppijate arv: vastavalt rühma koosseisule

Konspekti koostaja: Karolin Tõnismäe

Tegevuse eesmärgid (üldoskused ja valdkonnapõhised):

- laps tutvub läbi õpetaja juhendamise ja pildimängu murdekeelega;
- laps õpib tundma mõningaid murdesõnu ja nende tähendust, asetades õige sõna õige loomapildi juurde;
- laps nimetab loomade kohta erinevaid samatähenduslikke sõnu.

Eelnevalt vajalikud tegevused õpetajale: vajalike materjalide väljaprintimine ning prinditud piltide ja sõnade eraldamine, kahe laua peale materjalide jaotamine.

Tegevuseks vajalikud vahendid: lauad, pildid ja sõnad

Tegevuse osad, struktuurielemendid	Kestus	Õpetaja tegevus	Õppijate tegevus	Põhjendused, mida mingi tegevusega saavutada tahetakse
<p>I Ettevalmistus põhiosaks</p> <p>tähelepanu haaramine</p> <p>eesmärgi teatamine</p>	kuni 7 min	<p>Sissejuhatav tervitus - vastavalt rühmatraditsioonile.</p> <p>Õpetaja tutvustab tegevust ja eesmärke.</p> <p>Õpetaja tutvustab lastele, et eesti keeles on võimalik nimetada ühte asja mitmel erineval viisil. Meil on rikkalik keel, kus saame kasutada palju erinevaid sünonüüme - sarnase tähendusega sõnu. Mõnikord on asjal mitu nime selle pärast, et Eestis on murdealasid, kus</p>	<p>Laps tutvub (tegevusega) tunnikorralduse ja eesmärkidega.</p> <p>Laps kuulab õpetajat tähelepanelikult.</p>	<p>Sissejuhatav tervitus on lasteaiarühmas kindel ja rutiinne osa.</p> <p>Tähelepanu haaramine annab lastele infot, et tegevus on alanud ning tähelepanu on vaja koondada tunni tegevusele ja õpetajale.</p> <p>Antud tutvustusega õpib laps lähemalt tutvuma oma emakeele ehk eesti keele eri tasanditega. Õpetaja selgitab lapsele, et eesti keeles saab</p>

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<p>räägitaksegi teistmoodi.</p> <p>Murdekeelt kasutavad rohkem vanemad inimesed, aga ka need, kes tahavad, et keel jääks mitmekesiseks. Murded teevad meie keele rikkaks.</p> <p>Õpetaja küsib lastelt: Kas sinul on kedagi perekonnas, kes räägib murdekeeles? (tõsta kätt, kui soovid vastata)</p>	<p>Laps vastab õpetaja küsimusele. (tõstab kätt, kui soovib vastata)</p>	<p>öelda ühe asja kohta mitmel erineval viisil.</p>
<p>II Põhiosa</p> <p>peab tagama õpetusliku eesmärgi täitumise</p>	<p>10-15 min</p>	<p>Õpetaja on eelnevalt asetanud nii pildid kui sõnad kahe laua peale. Ühel grupil on koduloomad (kass, koer, lammas, hobune) ja teisel metsloomad (rebane, jänes, karu, hunt).</p>	<p>Lapsed liiguvad laudade juurde vastavalt õpetaja juhendamise järgi.</p>	

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<p>Õpetaja moodustab lastest kaks gruppi omal soovi järgi (laudade juurde, istumine laua taha).</p> <p>Kui grupid on moodustatud, küsib õpetaja kõikidelt lastelt: Lapsed, missuguse looma kohta saame öelda „õuekell“?</p> <p>Õpetaja: täna uurite grupis, kuidas saab nimetada ühte looma kohta erinevate sõnadega.</p> <p>Õpetaja palub lastel valida ühe pildi ja otsida iga pildi juurde 4 sobivat sõna.</p> <p>Kui laps valib vale sõna või ei mõista sõna tähendust, on toeks</p>	<p>Laps võib pakkuda variante.</p> <p>Lapsed valivad kõige pealt ühe pildi ja püüavad leida selle pildi juurde kõik 4 sõna.</p> <p>Kui lapsed valivad valesti/ei mõista sõna tähendust, aitavad</p>	<p>Korraks vaheküsimuse küsimine koondab laste tähelepanu uuesti tegevuse juurde.</p> <p>Huvi tekitamine lapsele võõra sõna tähenduse vastu, paneb lapse mõtlema.</p> <p>Antud tegevus arendab lapse sõnavara.</p> <p>Koostööd tehes peavad lapsed arvestama üksteisega ja oskama kuulata teise sõbra arvamust.</p>
--	--	--	---	---

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		õpetaja ja õpetaja abi. Õpetaja ja õpetaja assistent/abi on suunajad ja toetajad kogu tegevuse jooksul.	õpetaja või õpetaja abi. Laps võib ise küsida abi. Lapsed teevad koostööd, lugedes koos sõnu ja püüdes arutluse kaudu panna koos õiged sõnad õigete piltide juurde.	
III Lõpetav osa kinnistamine tagasiside	u 7 min	Kui mõlemal grupil on tegevus tehtud, vaadatakse ühes koos üle kõik sõnad. Õpetaja selgitab ka seda, millal või millises situatsioonis me kasutame järgmisi sõnu (lisades on täpsustus). Kui mõni sõna on murdes, siis õpetaja räägib sellest sõnast natuke lähemalt (allpool olemas materjal). Võib korrata ka eespool räägitut murrete kohta.	Laps kuulab õpetajat tähelepanelikult.	Laps tutvub murdesõnadega, mis on eesti keele üks väärtustest. Laps saab aru, et igas olukorras iga sõna ei sobi ja et sõnavaliku taga on mõnikord näha ka suhtumist (nunnutamist, halvustamist jms).

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<p>Kui kõik kaheksa pilti on vaadeldud, võib iga laps avaldada oma arvamust, vastates järgmistele küsimustele (kõike küsimusi ei pea, õpetaja võib valida):</p> <ul style="list-style-type: none">• Missugune sõna selle looma kohta on kõige tavalisem?• Missugune sõna näitab sõbralikku suhtumist kõnesolevasse looma?• Miks on looma kohta käiv piltlik väljend just selline?• Millise väljend võib tunduda halvustav?• Milline loom sulle kõige rohkem meeldib?	<p>Laps vastab küsimusele avaldades oma arvamust.</p>	<p>Kordamine on tarkuse ema: laps kinnistab omale, mida uut õppis ja mis meelde jäi.</p>
--	--	--	---	--

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<ul style="list-style-type: none"> • Milline uus sõna sulle täna meelde jäi? • Kui looma kohta käib mitu sõna, siis miks enne tuleb mõelda, missugust sõna kasutada? • Mida tähendab sõna „murre“? <p>Õpetaja kiidab lapsi, et nad võtsid arutelust osa ja andsid endast parima. Palub lastel öelda kõva häälega endale ja sõpradele „ Olin täna tubli mõtleja!“</p>	<p>Lapsed ütlevad nii endale kui ka sõpradele kõva häälega „Olin täna tubli mõtleja“.</p>	<p>Kiitmine ja tunnustamine on vajalik iga õppetegevuse juures. Positiivsed kogemused on julgustavad ja motiveerivad.</p> <p>Hiljem pannakse pildid ja sõnad seinale, et lapsel oleks terve nädal näha</p>
Lisad	<p>1. Järgnevatel lehtedel on pildid koos sõnadega. Sõnad lõigata eraldi lahti. Esimesel lehel on näidis loodud, kuidas sõnu eraldada. See kehtib ka järgnevatele lehtedele.</p> <p>2. Abimaterjal õpetajale</p>			

KASS

KÕUTS

HIIREKELDER

HIIREKUNINGAS

KOER

PENI

KRANTS

ÕUEKELL

LAMMAS
UTT
UTE/UTEK
JÄÄR
VOON

HOBUNE SÄLG

KAERAMOOTOR KABJAKANDJA

REBANE
REINUVADER
KANAVARAS
VANAKAVAL

JÄNES
LETU
TUTTSABA
HAAVIKU-
EMAND

KARU

MÕMMIK

MESIKÄPP

PÄNTAJALG

HUNT

KRIIMSILM

VÕSAVILLEM

SUSI

Lisa 2. Toetav materjal õpetajale

Järgmisi sõnu kasutatakse järgmistes murretes:

utt: saarte murdes

letu: Võru murdes, kesk- ja idamurdes

utek: Võru murdes

peni: Lõuna-Eesti murdesõna

Millal kasutada järgmisi sõnu:

- kõuts – ainult isane kass
- krants - karjakoer, kes on musta või pruunika karvaga, tänapäeval kasutatakse ka tõukoera vastandina – segavereline koer
- jänku, kiisu, kutsu, mõmmik – heatahtlik suhtumine või lastekeel
- jäär - isane lammas
- utt - emane lammas
- voon - noor lammas
- sälg - noor hobune

Abimaterjali pildid tuleks lõigata esmalt pilt eraldada sõnadest ja seejärel eralda kõik sõnad üksikuks paberilipikuks. Õpetaja võib kohendada abimaterjale vastavalt oma arvamusele ja laste arengutasemetele.

Kasutatud kirjandus:

CaptPiper (s.a.). *Sheepish looks – Oringinal*. Külastatud aadressil <https://search.creativecommons.org/photos/7a19a9ed-3e99-4b4c-b19d-b0057c0a9103>

Lex Photographic (s.a.). *Lone Wolf*. Külastatud aadressil <https://search.creativecommons.org/photos/8d6e89c0-bd81-43f8-923b-821a09a52a55>

Steeleman204 (s.a.). *Rabbit*. Külastatud aadressil <https://search.creativecommons.org/photos/8877c445-b247-4fd0-9206-e757df402c9a>

Kiho, M. (2019). *Kass*. Tallinn

Kuus, L. (2020). *Koer*. Tartumaa

Tõnismäe, K. (2020). *Karu*. Tartu

Tõnismäe, K. (2020). *Rebane*. Tartu

Tõnismäe, K. (2020). *Hobune*. Tartu

Lisa 4. Tegevuskonspekt 2

TEGEVUSKONSPEKT 2

Tegevuse teema: Loomade lapsed

Valdkond/valdkonnad: Mina ja keskkond, Keel ja kõne

Laste vanus: 6-7-aastased

Õppijate arv: vastavalt rühmale suurusele + individuaalmäng

Konspekti koostaja: Karolin Tõnismäe

Tegevuse eesmärgid (üldoskused ja valdkonnapõhised):

- laps leiab igale pildile õiged pusletükid;
- laps nimetab vastavalt loomale loomapoja nimetuse;
- laps kuulab tähelepanelikult õpetajat ning täidab õpetaja poolseid juhiseid.

Eelnevalt vajalikud tegevused õpetajale: pusle tükkideks lõikamine.

Tegevuseks vajalikud vahendid: pusletükid (lisa 1), pall

Tegevuse osad, struktuurielemendid	Kestus	Õpetaja tegevus	Õppijate tegevus	Põhjendused, mida mingi tegevusega saavutada tahetakse.
<p>I Ettevalmistus põhiosaks tähelepanu haaramine</p> <p>eesmärgi teatamine</p>	u 5 min	<p>Sissejuhatav tervitus - vastavalt rühmatraditsioonile.</p> <p>Õpetaja tutvustab tunni tegevust ja eesmärke.</p> <p>Õpetaja räägib, et eesti keel on rikkalik keel, kuna meil on palju-palju sõnu, millega saame end väljendada mitmel erineval viisil.</p> <p>Õpetaja räägib lisaks, et eesti keeles öeldakse ka loomapoegade kohta erinevalt.</p>	<p>Laps tutvub (tegevusega) tunnikorralduse ja eesmärkidega.</p> <p>Laps kuulab tähelepanelikult.</p>	<p>Sissejuhatav tervitus on lasteaiarühmas kindel ja rutiinne osa.</p> <p>Tähelepanu haaramine annab lastele infot, et tegevus on alanud ning tähelepanu on vaja koondada tunni tegevusele ja õpetajale.</p>

		<p>Nimelt kitsel ja lambal on tall (kitsetall, lambatall) ja sea poega nimetame pörsaks.</p> <p><i>Kas te, lapsed, teate, kuidas me nimetame kala last? (Laseb lastel arvata.) Vastus: maim.</i></p> <p><i>Näiteks hundi, koera, rebase poega kutsume me kutsikaks.</i></p>	Laps pakub variante.	
<p>II Põhiosa</p> <p>* peab tagama õpetusliku eesmärgi täitumise</p>	u 10 min	<p>Õpetaja tutvustab ka järgmisi loomi ja nende poegi, lastes lastel sõna sekka öelda:</p> <p>koer - kutsikas rebane - kutsikas kass - poeg jänes - poeg kits - tall</p>	Laps kuulab järgmist käsklust ja osaleb mängus.	

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

	<p>lammas - tall põder - vasikas lehm - vasikas</p> <p>Õpetaja võtab kätte palli. <i>Nüüd mängime mängu: kui mina viskan sulle palli ja nimetan looma ema, siis sina nimetad looma poja.</i> Teeb ühe lapsega näite läbi (lammas - tall).</p> <p>Nii käsitleb õpetaja nii läbi järgnevad loomad: kass, rebane, jänes, koer, lammas, kits, põder, lehm.</p> <p>NB! Kõik lapsed võiksid saada vähemalt ühe korra vastata, loomi võib ka korrata.</p>	<p>Laps püüab palli ja nimetab vastava loomapoja nime.</p>	<p>Pall on hea abivahend, sest nii on kõikide laste tähelepanu haaratud, kuna nad soovivad palli kindlasti korraks enda kätte saada.</p> <p>Kordamine on alati kasulik, sest nii kinnistab laps paremini uusi teadmisi.</p>
--	--	--	---

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

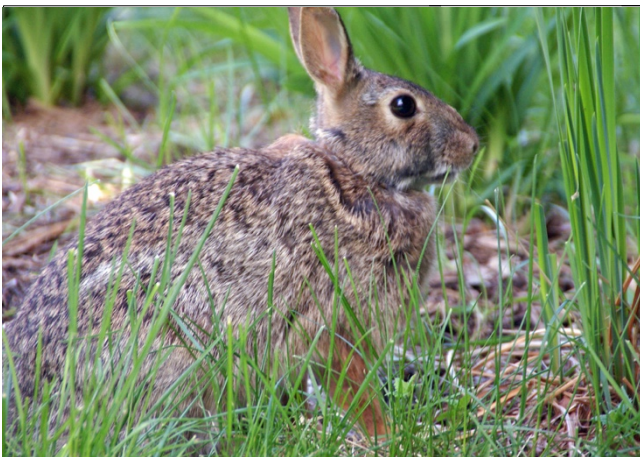
<p>III Lõpetav osa</p> <p>kinnistamine</p> <p>tagasiside</p>	<p>5-10 min</p>	<p>Lõpetav osa toimub individuaalõppena. Teised lapsed võivad asuda vabamängu või õpetaja soovil teise tegevusse.</p> <p>Õpetaja palub abiks ühe lapse, kes koos temaga püüaks 5 erinevat puslet kokku panna.</p> <p>Õpetaja palub lapsel panna pildi juurde õiged sõnad, nt</p> <p>Pusled leiab õpetaja eraldi meilist failide „pusletükid“ alt.</p>	<p>Laps püüab ise panna 5 erinevat puslet kokku.</p> <p>Kui lapsel on vaja abi, on õpetaja talle toeks.</p>	<p>Tegemist on individuaalmänguga, mis on kinnistavaks tegevuseks.</p>
<p>Lisad</p>	<p>Pusletükid lisan eraldi dokumendiga, leiate meilist (neli erinevat faili ja 8 looma). Pusletükid tuleks lõigata lahti, nii et tekiks neli pusletükki (pildid kui sõnad kõik eraldi jättes pildipusletükile kaare külge (pilt jääb koos kaarega).</p>			

KASS

**KASSI-
POEG**

JÄNES

**JÄNES-
POEG**

LAMMAS

TALL

REBANE

KUTSIKAS

KOER

KUTSIKAS

PÕDER

VASIKAS

LEHM

VASIKAS

METSKITS

TALL

Kasutatud kirjandus

CaptPiper (s.a.). *Sheepish looks – Oringinal*. Külastatud aadressil

<https://search.creativecommons.org/photos/7a19a9ed-3e99-4b4c-b19d-b0057c0a9103>

Dark Dwarf. (s.a.). *Wild Rabbit*. Külastatud aadressil

<https://search.creativecommons.org/photos/43295dad-0961-45eb-b73a-f5a3e9f31d82>

Kiho, M. (2020). *Kass*. Tallinn

Kiho, M. (2019). *Kassipoeg*. Tallinn

Kuus, L. (2019). *Koerakutsikas*. Tartumaa

Kuus, L. (2020). *Koer*. Tartumaa

McLeod, W. (2015). *Baby Deer Don't Need Your Help*. Külastatud aadressil

https://www.kamloopsbcnow.com/news/news/Lifestyle/15/04/19/Baby_Deer_Don_t_Need_Your_Help#fs_86100

OKButton (s.a.). *Phill Shoot-9*. Külastatud aadressil

<https://search.creativecommons.org/photos/7f44e9ee-95fc-42a3-b4e9-7f0726bcd977>

Sabbat36 (s.a.). *Small sheep*. Külastatud aadressil

<https://search.creativecommons.org/photos/4d8b0567-0110-40aa-90bc-161508f670d9>

Steeleman204 (s.a.). *Rabbit*. Külastatud aadressil

<https://search.creativecommons.org/photos/8877c445-b247-4fd0-9206-e757df402c9a>

Tõnismäe, K. (2020). *Lehm*. Tartumaa

Tõnismäe, K. (2020). *Lehmavasikas*. Tartumaa

Tõnismäe, K. (2020). *Põder*. Tartumaa

Tõnismäe, K. (2020). *Põdravasikas*. Tartumaa

Tõnismäe, K. (2020). *Põdravasikas*. Tartumaa

Lisa 5. Tegevuskonspekt 3

TEGEVUSKONSPEKT 3.

Tegevuse teema: Omadussõnade tulbad

Valdkond/valdkonnad: Mina ja keskkond, Keel ja kõne

Laste vanus: 6-7-aastased

Õppijate arv: vastavalt õppijate arvule

Konspekti koostaja: Karolin Tõnismäe

Tegevuse eesmärgid: (üldoskused ja valdkonnapõhised):

- laps moodustab etteantud sõnaga lause;
- laps tunneb ära ja nimetab sünonüüme.

Eelnevalt vajalikud tegevused õpetajale: vaba ruumi ja nähtavuse võimaldamine, omadussõnakaartide väljaprintimine ja lõikamine

Tegevuseks vajalikud vahendid: omadussõnakaardid, tahvel (kui tahvel puudub, leida piisavalt ruumi)

Tegevuse osad, struktuuri elemendid	kestus	Õpetaja tegevus	Õppijate tegevus	Põhjendused, mida mingi tegevusega saavutada tahetakse
<p>I Ettevalmistus põhiosaks tähelepanu haaramine</p> <p>eesmärgi teatamine</p>	<p>u 3-5 min</p>	<p>Sissejuhatav tervitus - vastavalt rühmatraditsioonile.</p> <p>Õpetaja tutvustab tunni/päeva tegevust ja eesmärke.</p> <p>Õpetaja tutvustab sünonüümi tähendust. Sünonüümid on samatähenduslikud sõnad, näiteks <i>jänes–haavikuemand, ütleva-lausuma. Täna me proovime ka leida samatähenduslikke sõnu.</i></p>	<p>Laps tutvub tunni/päeva tegevustega.</p> <p>Laps tutvub sünonüümidega – uute sõnadega.</p>	<p>Sissejuhatav tervitus on lasteaiarühmas kindel ja rutiinne osa.</p> <p>Õppemänge mängides tuleb kasuks sõnavara suurendamise eesmärgil kasutada sünonüüme.</p>
<p>II Põhiosa</p>		<p>Õpetaja palub, et laps võtaks ühe kaardi ja loeks kõva</p>	<p>Laps peab sõnad kokku veerima ja jagama need</p>	

<p>* peab tagama õpetusliku eesmärgi täitumise</p>	<p>u 10-20 min</p>	<p>häälega selle ette, asetaks kaardi tahvlile ja ütleks selle sõnaga ühe lause. (Tahvlile asetusest pigem kõrgemale alguses, et pärastpoole saaks lapsed järjest 5 tulbas üksteise alla sõnu panna. Tulbad kujunevad sõnade tähenduse järgi ehk järgmiselt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • esimene tulp: ilus, kena, kaunis; • teine tulp: noble, väle, kiire; • kolmas tulp: vahva, äge, tore; • neljas tulp: pisike, tilluke, väike; • viies tulp: huvitav, põnev, köitev. 	<p>tähenduse järgi viide kolmikusse.</p>	
--	--------------------	--	--	--

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

<p>III Lõpetav osa</p> <p>kinnistamine</p> <p>tagasiside</p>	<p>u 3-5 minutit</p>	<p>Õpetaja palub lastel vaadata tulpi ja öelda üks sõna, mis oli tema jaoks justkui uus, ja üks sõna, mis talle meeldib.</p> <p>Õpetaja palub lastel teha omale ühe suure kallistuse.</p>	<p>Laps ütleb ühe uue sõna ja ühe lemmiksõna.</p> <p>Laps teeb omale ühe suure kallistuse.</p>	<p>Kordamine on vajalik, kuna nii kinnistab laps kõige paremini uusi teadmisi.</p> <p>Sõnad jäävad terveks päevaks tahvlile või kinnitatakse nähtavale kohale.</p>
<p>Lisad</p>	<p>Sõnakaardid järgneval lehel. Sõnakaardid tuleb eraldada lahti lõigates.</p>			

VÄLE

KIIRE

VAHVA

ÄGE

ILUS

KENA

KAUNIS

NOBE

TORE

PISIKE

TILLUKE

VÄIKE

HUVITAV

PÕNEV

KÖITEV

Lisa 6. Tegevuskonspekt 4

TEGEVUSKONSPEKT 4.

Tegevuse teema: Hoia oma emakeelt

Valdkond/valdkonnad: Mina ja keskkond, Keel ja kõne

Laste vanus: 6-7-aastased

Õppijate arv: kuni 24 lapsele

Konspekti koostaja: Karolin Tõnismäe

Tegevuse eesmärgid (üldoskused ja valdkonnapõhised):

- laps otsib koos sõpradega üles tähed ja moodustab nendest lause;
- laps arvestab teistega ja teeb koostööd;
- laps vastab õpetaja küsimustele täislausetega.

Eelnevalt vajalikud tegevused õpetajale: õpetaja prindib välja tähed ja lõikab need tükkideks, lisab iga tähe taha numbri vastavalt järjekorrale, et lastel oleks koos kergem see lause kokku saada. Õpetaja võiks märgistada numbreid nii, et lisab esimesele sõnale ühe, teisele sõnale teise ja kolmandale sõnale kolmanda värviga numbrid. Õpetaja peidab enne tegevust tähed rühmaruumi. (Lisade all on tähed).

Tegevuseks vajalikud vahendid: tähed lausest „Hoia oma emakeelt“, luuletus „Eesti keel“ Külli Huopola

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

Tegevuse osad, struktuurielemendid	Kestus	Õpetaja tegevus	Õppijate tegevus	Põhjendused, mida mingi tegevusega saavutada tahetakse
<p>I Ettevalmistus põhiosaks tähelepanu haaramine</p> <p>eesmärgi teatamine</p>	<p>u 5 min</p>	<p>Sissejuhatav tervitus - vastavalt rühmatraditsioonile.</p> <p>Õpetaja tutvustab tunni tegevust ja eesmärgi.</p> <p>Õpetaja loeb ette luuletuse ja palub neil tähelepanelikult kuulata.</p> <p style="padding-left: 40px;">Igal rahval oma keel, oma maa ja oma meel. Mina olen eesti mees, emakeeleks eesti keel. Eesti meel ja eesti keel, püsigu nüüd kaua veel. Kui kord suureks kasvab mees, suus tal kõlab eesti keel.</p>	<p>Laps tutvub tunni tegevusega ja eesmärkidega.</p> <p>Laps kuulab tähelepanelikult luuletust.</p>	<p>Sissejuhatav tervitus on lasteaiaühendas kindel ja rutiinne osa.</p> <p>Tähelepanu haaramine annab lastele infot, et tegevus on alanud ning tähelepanu on vaja koondada tunni tegevusele ja õpetajale.</p> <p>Luule aitab peamiselt toetada laste keelelise</p>

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<p>Õpetaja küsib lastelt: Millest rääkis luuletus? Mis on meie emakeel? Mis on igal rahval? Mida tähendab, et eesti meel ja eesti keel püsigu nüüd kaua veel? (Tuleb oma keelt hoida, et see kestaks veel palju aastaid meie maal.)</p>	<p>Laps avaldab oma arvamust ja osaleb arutluses.</p>	<p>arengut ja laiendada laste sõnavara.</p>
<p>II Põhiosa * peab tagama õpetusliku eesmärgi täitumise</p>	<p>10-20 min</p>	<p>Õpetaja ütleb, et temal on rühmaruumi tähed ära peidetud. Lapsed peavad üheskoos leidma üles tähed ja proovima lause: „Hoi oma emakeelt“ kokku panna. Õpetaja ei ütle lastele lauset ette.</p> <p>Õpetaja mainib ka lastele, et neil on vaja otsida 15 tähte.</p>	<p>Lapsed otsivad kõik tähed üles.</p>	<p>15 tähte on valitud sellepärast, et oleks lootus, et iga laps saaks ikka leitud ühe tähe, mis annaks talle eduelamuse.</p>

Emakeelepäeva näidis-tegevuskonspektid lasteaiale

		<p>Kui lastel on kõik tähed leitud, võib õpetaja anda vihjeks, et tähed on rühmitatud taga olevate numbrite värvuse järgi.</p>	<p>Lapsed laotavad leitud tähed maha ja üritavad panna tähed nii, et moodustaks sõnad ja seejärel ka juba lause.</p> <p>Lapsed saavad tähtede jaoks kasutada värvilisi kaste.</p>	<p>Sõna moodustamine arendab mõtlemist.</p>
<p>III Lõpetav osa</p> <p>kinnistamine</p> <p>tagasiside</p>	<p>u 3 min</p>	<p>Kui lapsed on saanud lause kokku, kiidab õpetaja neid nende saavutuse eest ja küsib lastelt:</p> <p>Kuidas sina sellest lausest aru saad?</p> <p>Kas sa tahaksid, et sinu kodus räägitaks mõnda teist keelt?</p> <p>Kuidas sina oma keelt hoiad?</p> <p>Millised sõnad on mõnest teisest keelest pärit? (okei, pliis jne – mida nende asemel võiks eesti keeles öelda?)</p> <p>Õpetaja palub lastel teha lõpetuseks endale üks pai.</p>	<p>Lapsed osalevad arutelus ja avaldavad oma arvamust.</p> <p>Laps vastab õpetajale, kasutades täislauseid.</p> <p>Laps teeb endale pai.</p>	<p>Võttes teema uuesti kokkuvõtlikult läbi, kordab õpetaja põhilist ja rõhutab emakeele väärtust.</p> <p>Enda kiitmine tõstab lapse enesehinnangut.</p>

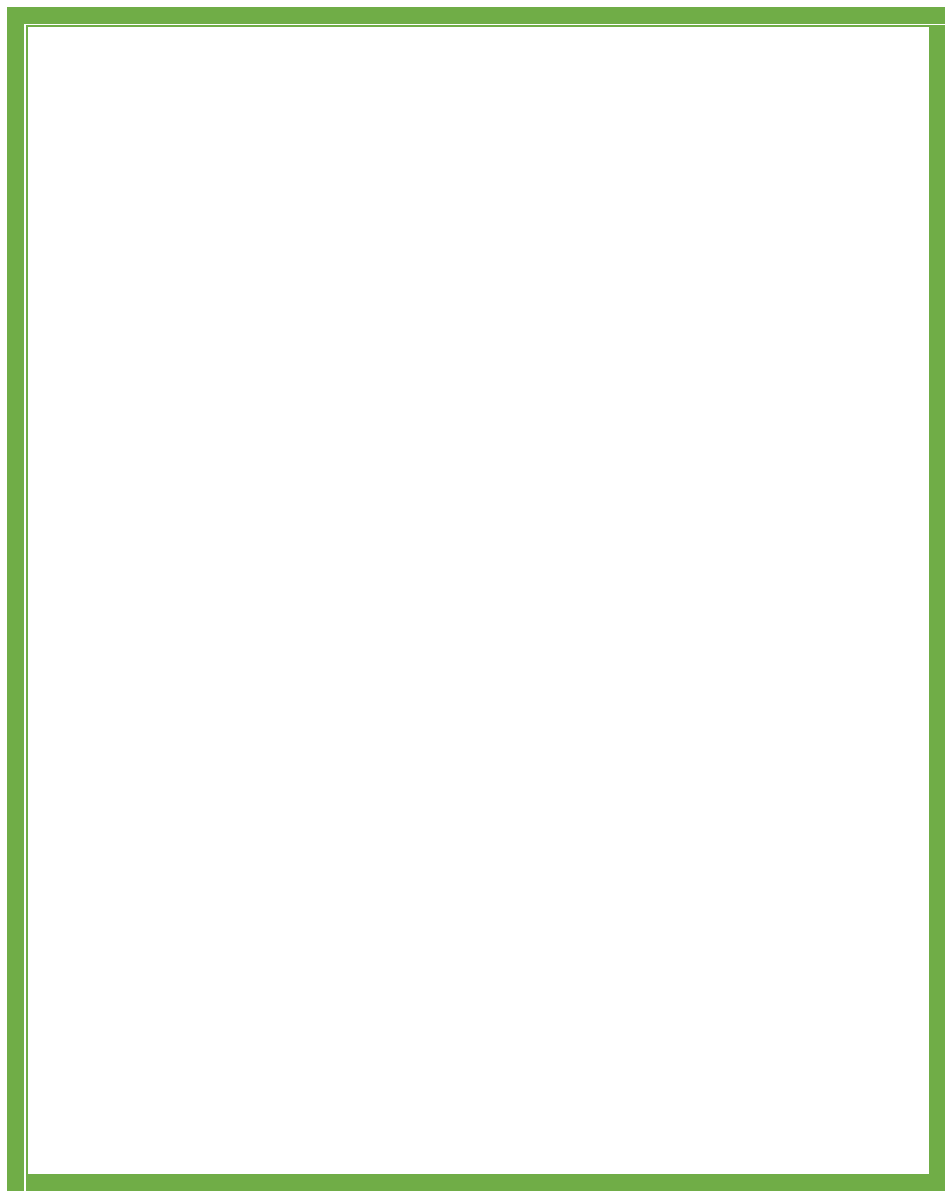
Lisad	<p>Järgmisel lehel on tähed, mille õpetaja saab printida välja ja lõigata tükkideks. Lisada iga tähe taha number vastavalt selle järjekorrale, et lastel oleks koos kergem kokku saada see lause. Õpetaja võiks märgistada numbreid nii, et lisab esimesele sõnale ühe värviga numbrid, teisele sõnale teise värviga ja kolmandale sõnale kolmanda värviga.</p> <p>Õpetaja võib lisaks printida välja värvilised kastid, et lastel oleks arusaadav, kuidas tähti paigutada.</p> <p>Kui õpetaja soovib, siis ta ei pea printima värvilisi kaste, vaid võib kasutada endal olemasolevaid värvilisi pabereid.</p>
-------	--

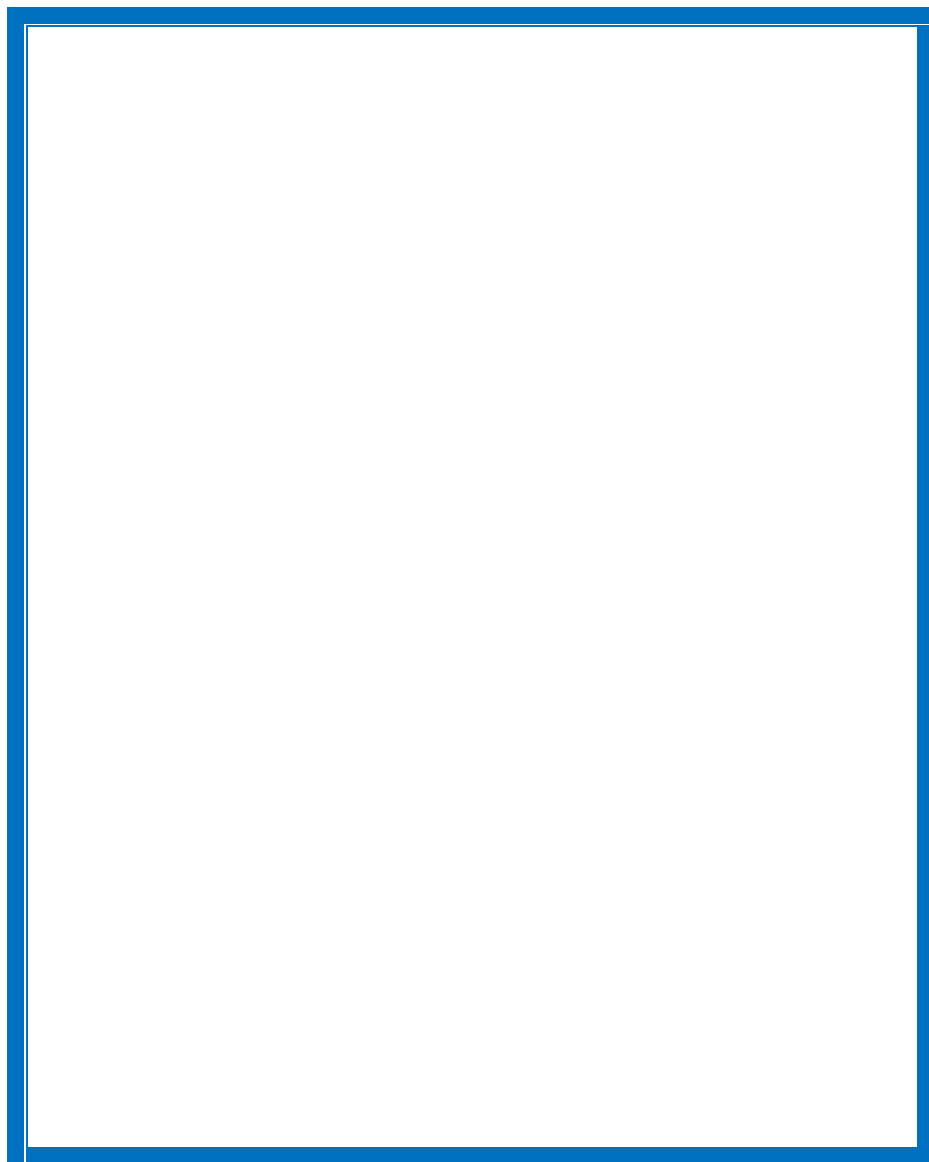
H O I A

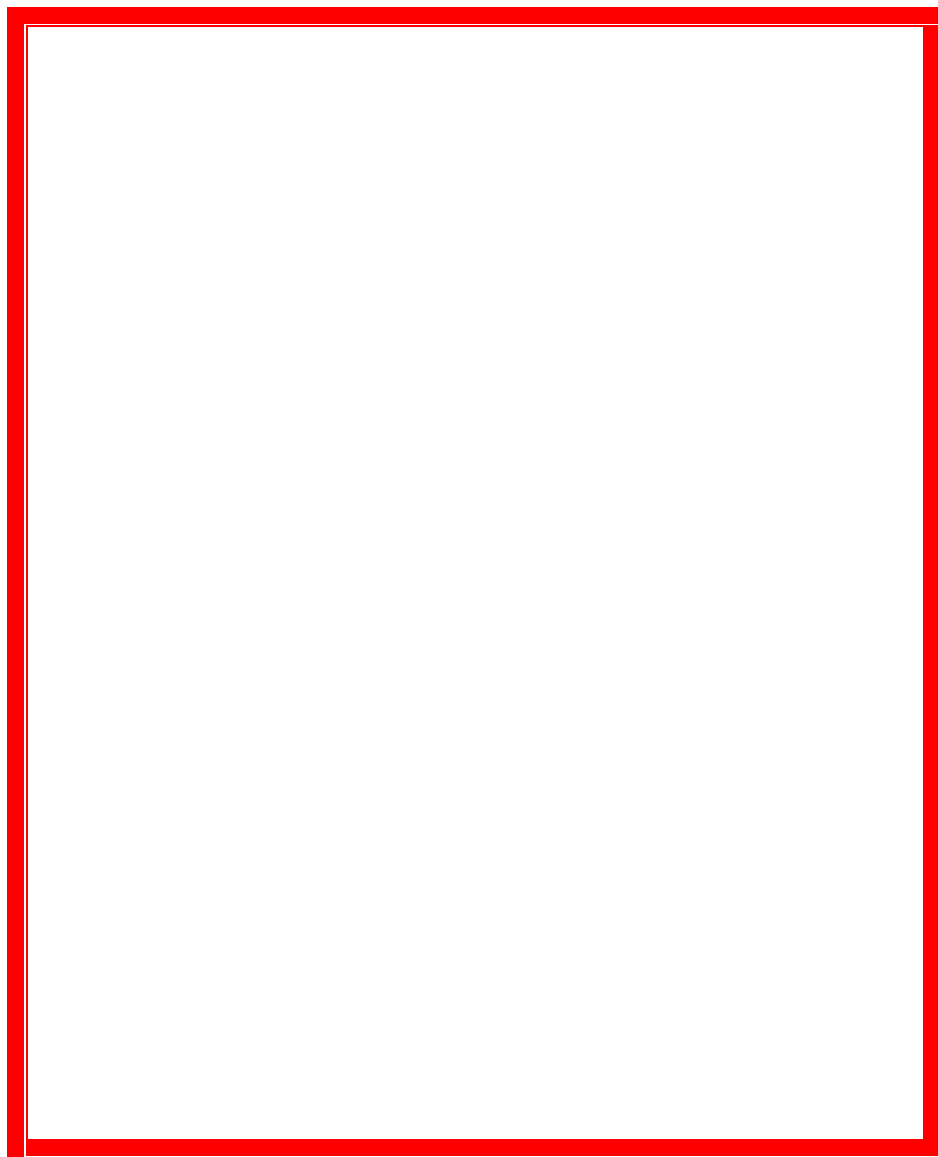
O M A

E M A K E E

L T

Kasutatud kirjandus:

Runnel, H. (2015). Külastatud aadressil <https://luuletused.score.ee/Hando%20Runnel>

Huopolainen, K. (2017). Näpumängud ja rütmisalmid: lõbusaid salme õppetegevuse rikastamiseks. *Eesti keel*. (lk 26).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karolin Tõnismäe,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele emakeelepäeva tähistamiseks 6-7-aastate rühmas“,

mille juhendaja on Ilona Võik ja Tiia Krass,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karolin Tõnismäe
18.05.2020